

Zabranjeni horizontalni sporazumi poduzetnika s posebnim osvrtom na kartele - normativni okviri i analiza odluka AZTN-a

Radin, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:985088>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

LUCIJA RADIN

**ZABRANJENI HORIZONTALNI SPORAZUMI
PODUZETNIKA S POSEBNIM OSVRTOM NA
KARTELE – NORMATIVNI OKVIR I ANALIZA
ODLUKA AZTN-a**

Diplomski rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

LUCIJA RADIN

**ZABRANJENI HORIZONTALNI SPORAZUMI
PODUZETNIKA S POSEBNIM OSVRTOM NA
KARTELE – NORMATIVNI OKVIR I ANALIZA
ODLUKA AZTN-a**

Diplomski rad

JMBAG: 0303073125

Studijski smjer: Management i poduzetništvo

Predmet: Odabrane teme trgovačkog, financijskog i radnog prava

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pravo

Znanstvena grana: Trgovačko pravo i pravo društava

Mentor: doc. dr. sc. Oliver Radolović

Pula, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana, Lucija Radin, kandidatkinja za magistru ekonomije/poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu, kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Lucija Radin dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da se mojim diplomski rad pod nazivom „Zabranjeni horizontalni sporazumi poduzetnika s posebnim osvrtom na karteke – normativni okvir i analiza odluka AZTN-a“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Hrvatski zakonodavni okvir	3
3. Horizontalni sporazumi	6
3.1. Karteli	10
3.1.1. Institut pokajnika/zviždača	14
3.1.2. Institut nagodbe	27
4.1. Slučaj <i>Bojila</i>	31
4.2. Slučaj <i>Celuloza II</i>	33
5. Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja	36
5.1. Odluke AZTN-a	39
5.1.1. Osječki pekarski kartel	39
5.1.2. Kartel trgovaca uredskim materijalom	40
5.1.3. Kartel autobusnih prijevoznika u Međimurju	42
5.1.4. Kartel autoškola iz Splita	43
5.1.5. Kartel Hrvatskog društva ortodonata o minimalnom cjeniku ortodontskih usluga	44
5.1.6. Kartel upravitelja zgrada iz Pule i Splita	45
5.1.7. Zabranjeni sporazum Gorenje Zagreb	47
5.1.8. Kartel poduzetnika priređivača igara na sreću – klađenja	48
5.1.9. Kartel marina	50
5.1.10. Kartel zaštitara	51
6. Zaključak	53
Popis literature	55
Sažetak na hrvatskom jeziku	59
Sažetak na engleskom jeziku	61

1. Uvod

Predmet su diplomskog rada zabranjeni horizontalni sporazumi poduzetnika s posebnim osvrtom na kartele. Teorijski se pojašnjava pojam horizontalnih sporazuma, posebice kartela te se analiziraju relevantne odluke Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje u tekstu: Agencija ili AZTN)

Cilj je rada prikazati pravni okvir iz područja zabranjenih horizontalnih (posebice kartelskih) sporazuma te na praktičnim primjerima analizirati predmete u kojima je Agencija odlučivala o narušavanju tržišnog natjecanja, odnosno o postojanju kartelskih sporazuma.

Rad je podijeljen u šest dijelova, a započinje uvodnim dijelom u kojem su definirani predmet, ciljevi i struktura rada.

U drugom dijelu rada prikazan je Hrvatski zakonodavni okvir, odnosno najznačajniji članci Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja (dalje u tekstu: ZZTN)¹.

Treći dio rada odnosi se na horizontalne sporazume. Horizontalni sporazumi podrazumijevaju suradnju poduzetnika koji su se prethodno nadmetali na mjerodavnome tržištu, ali je zbog međusobne suradnje njihovo natjecanje prestalo, čime dolazi do narušavanja tržišnog natjecanja. Prikazane su vrste horizontalnih sporazuma, a poseban se osvrt dao na kartele i vrste kartela. Pojašnjena je i razlika između instituta pokajnika i instituta nagodbe – budući da je riječ o institutima koji se učestalo primjenjuju u borbi protiv kartelskih sporazuma.

U četvrtom dijelu rada prikazane su dva veoma značajna predmeta iz prakse o kojima je odlučivao Europski sud: slučaj *Bojila* i slučaj *Celuloza II*. Oblik usklađivanja poduzetnika kojim dolazi do svjesnog zamjenjivanja rizika konkuriranja praktičnom suradnjom poduzetnika, iako ne dolazi do sklapanja izričitog sporazuma među konkurentima prikazan je kroz slučaj *Bojila* iz 1972. godine. Slučaj *Celuloza II* iz 1993. godine daje odgovor na pitanje kada se paralelno ponašanje poduzetnika smatra usklađenim djelovanjem, odnosno kada se poduzetnici uspješno mogu

¹ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja, NN 79/09, 80/13, 41/21

pozivati na oligopolnu međuovisnost kako bi se obranili od optužbe da krše čl. 101. st. 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (u daljnjem tekstu UFEU).²

Četvrti dio rada u svom uvodu nas upoznaje s Agencijom za zaštitu tržišnog natjecanja (nadalje AZTN), dok se u daljnjem tekstu analiziraju odluke AZTN-a. Odluke koje su prikazane su vezane uz kartelske sporazume.

Na kraju rada, u šestom dijelu, nalazi se zaključak u kojem se iznose stavovi koje je autorica spoznala za vrijeme istraživanja ove tematike, odnosno za vrijeme izrade diplomskog rada.

² Ugovor o funkcioniranju Europske unije, SL C 115 od 9. svibnja 2008. godine

2. Hrvatski zakonodavni okvir

U Republici Hrvatskoj se Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja uređuju pravila i sustav mjera za zaštitu tržišnog natjecanja, ovlasti i zadaće te ustrojstvo tijela za zaštitu tržišnog natjecanja i postupanje u vezi s provedbom Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja. Člankom 2. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja propisano je kako se navedeni zakon primjenjuje kod svih oblika sprječavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja koje se dogodilo od strane poduzetnika na području Republike Hrvatske ili izvan njenog teritorija, pod uvjetom da ima utjecaj na Republiku Hrvatsku.

Primjena pravne stečevine Europske unije propisana je člankom 2.a ZZTN-a koji glasi: „Ovim se Zakonom uređuje i primjena članaka 101. i 102. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (SL C 115 od 9. 5. 2008.; u daljnjem tekstu: UFEU) na sve oblike narušavanja tržišnog natjecanja od strane poduzetnika koji imaju učinak na trgovinu između Republike Hrvatske i država članica Europske unije sukladno s Uredbom Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima 81. i 82. Ugovora o osnivanju EZ-a i Uredbom Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (Uredba EZ o koncentracijama)“.³

Nadalje, Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja u hrvatsko zakonodavstvo preuzima se *Direktiva (EU) 2019/1 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o ovlašćivanju tijela država članica nadležnih za tržišno natjecanje za učinkovitiju provedbu pravila o tržišnom natjecanju i osiguravanju pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta* (SL L 11, 14. 1. 2019.).⁴

Poduzetnicima, u smislu ZZTN-a, smatraju se trgovačka društva, trgovci, udruženje poduzetnika, obrtnici i druge pravne i fizičke osobe koje obavljajući gospodarsku djelatnost sudjeluju u proizvodnji i/ili prometu robe, odnosno pružanju usluga, državna tijela i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, kada izravno ili neizravno djeluju na tržištu, kao i sve druge pravne ili fizičke osobe (udruge, sportske

³ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13, 41/21)

⁴ Ibidem

organizacije, ustanove, vlasnici autorskih i sličnih prava i ostali) koje djeluju na tržištu.⁵

Zakon o Zaštiti tržišnog natjecanja jasno definira zabranjene sporazume. Zabranjeni sporazumi su svi sporazumi između dva ili više neovisnih poduzetnika, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje, koje kao cilj ili posljedicu imaju narušavanje tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu, a osobito oni kojima se:

1. izravno ili neizravno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene, odnosno drugi trgovinski uvjeti,
2. ograničava ili nadzire proizvodnja, tržište, tehnološki razvoj ili ulaganje,
3. dijele tržišta ili izvori nabave,
4. primjenjuju nejednaki uvjeti na istovrsne poslove s različitim poduzetnicima, čime ih se dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na konkurenciju,
5. uvjetuje sklapanje ugovora prihvaćanjem dodatnih obveza od drugih ugovornih strana koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u vezi s predmetom tih ugovora.⁶

Kroz nekoliko članaka ZZTN pojašnjava što su koncentracije poduzetnika i kada su one zabranjene. Koncentracija poduzetnika nastaje promjenom kontrole nad poduzetnikom na trajnoj osnovi koja se stječe:

1. pripajanjem ili spajanjem dva ili više neovisnih poduzetnika ili dijelova tih poduzetnika,
2. stjecanjem izravne ili neizravne kontrole ili prevladavajućeg utjecaja jednog, odnosno više poduzetnika nad drugim, odnosno više drugih poduzetnika ili dijelom, odnosno dijelovima drugih poduzetnika i to:
 - stjecanjem većine dionica ili udjela ili
 - stjecanjem većine prava glasa ili
 - na drugi način u skladu s odredbama Zakona o trgovačkim društvima.⁷

Nadalje, Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja je propisano kako je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja nadležno tijelo za njegovu provedbu. Agencija je

⁵ Ibidem

⁶ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13, 41/21)

⁷ Ibidem

samostalna i neovisna pravna osoba s javnim ovlastima koja obavlja poslove općeg, nacionalnog, regulatornog tijela nadležnog za zaštitu tržišnog natjecanja na svim tržištima u okviru djelokruga i nadležnosti određenih mjerodavnim propisima, prvenstveno ZZTN-om.

Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja definira i novčane kazne. Novčane kazne koje Agencija izriče imaju za cilj osigurati učinkovito tržišno natjecanje, kažnjavanjem počinitelja povreda propisa o zaštiti tržišnog natjecanja. Zakon razlikuje četiri vrste novčanih kazni, a to su novčane kazne za teške povrede propisa o tržišnom natjecanju, novčane kazne za lakše povrede propisa o tržišnom natjecanju, novčane kazne za ostale povrede propisa o tržišnom natjecanju i dnevne novčane kazne. Osim navedenog, propisan je kriteriji za izricanje novčanih kazni i oslobođenje ili umanjenje novčanih kazni.

Agencija je u svom radu dužna surađivati s nadležnim pravosudnim, regulatornim i drugim tijelima u predmetima koji su vezani za narušavanje tržišnog natjecanja na teritoriju Republike Hrvatske. Agencija je ovlaštena u ime i za račun tijela nadležnih za zaštitu tržišnog natjecanja država članica Europske unije izvršavati ovlasti u svezi s nenajavljenim pretragama poslovnih prostorija i ostalih prostora, zahtjeva za dostavom informacija te obveznim razgovorima kako bi utvrdila jesu li poduzetnici postupili sukladno mjerama i odlukama tijela podnositelja zahtjeva.⁸

Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja nadalje opisuje izvršenje novčane kazne, vrijeme koje je potrebno kako bi na snagu stupila zastara i način na koji se izračunavaju troškovi postupka koji su nastali radi utvrđivanja povrede ovog Zakona.

⁸ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13, 41/21)

3. Horizontalni sporazumi

Svaki poduzetnik kroz svoje poslovne procese samoinicijativno primjenjuje poslovne aktivnosti s ciljem proboja na tržište i zadobivanja stabilne i odgovarajuće tržišne pozicije. No, strategiju svog uspjeha brojna su poduzeća pronašla udruživanjem s poduzetnicima koji pripadaju istoj gospodarskoj grani, smatrajući ovakav oblik suradnje kao prihvatljivo rješenje za stjecanje vodeće tržišne pozicije i pozicije konkurentnog lidera u svom poslovnom sektoru. Ovakvo udruživanje je svojevrsni model alternativnog rješenja u obliku kooperacije. Kako bi se zaštitilo tržišno natjecanje, zakonski propisi zabranjuju i reguliraju cjenovne dogovore, tržišnu podjelu i slične aktivnosti. No, unatoč tome, određenim poduzećima nije zabranjeno kooperativno udruživanje kako bi sebi osigurali tržišni opstanak. Svaki sklopljeni sporazum dovodi do narušavanja motiva tržišnog natjecanja između gospodarskih subjekata putem cijena, kvalitete proizvoda i usluga i investicija. Tržišni opstanak sporazumnih partnera ovisi o tome hoće li se oni pridržavati odredbi iz sporazuma. Ovako zajamčeni tržišni opstanak ugrožava tržišnu ponudu jer potrošači nemaju mogućnost izbora proizvoda bilo kojeg drugog poduzeća jer su narušeni profesionalni i konkurentni uvjeti tržišnog natjecanja, a time i njihov opstanak. Stoga se u članku 8. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja zabranjuju svi sporazumi između dva ili više poduzetnika, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje, koje kao cilj ili posljedicu imaju narušavanje tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu.⁹

Kako bi sebi osigurali dugoročni tržišni opstanak, poduzetnici međusobno usuglašavaju poslovne pojedinosti poput cijene, kvalitete proizvoda ili usluge, zajedničke inovacije i sl. Ovim putem dolazi do rušenja konkurencije i sklapanja određenih oblika sporazuma kako bi se stvorila zajednička konkurentnost, odnosno horizontalnih sporazuma. Sukladno Zakonu o zaštiti tržišnog natjecanja Vlada Republike Hrvatske horizontalni sporazum definirala je kao „ugovor, pojedinu odredbu ugovora, usmeni ili pisani dogovor među poduzetnicima te usklađenu praksu koja je posljedica takvih dogovora, odluke poduzetnika ili udruženja poduzetnika, opće uvjete poslovanja i druge akte poduzetnika, koji jesu ili mogu biti sastavni dio ugovora i slično, sklopljeni između dva ili više neovisnih poduzetnika koji

⁹ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13, 41/21)

djeluju na istoj razini proizvodnje, odnosno distribucije“.¹⁰ U Programu rada Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja za 2012. i 2013. godinu“.¹¹

Smjernice za primjenu članka 101. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na sporazume o horizontalnoj suradnji služe kako bi pomogle poduzetnicima da odrede da li su sporazumi o suradnji kompatibilni s pravilima tržišnog natjecanja. Ukoliko se zaključi sporazum među stvarnim, odnosno potencijalnim konkurentima suradnja se smatra horizontalnom. Isto tako, smjernicama se obuhvaćaju horizontalni sporazumi između poduzeća koja nisu konkurentna, odnosno poduzeća koja imaju iste proizvode na tržištu, ali na različitim geografskim područjima.

Horizontalna suradnja ima svoje ekonomske prednosti i nedostatke. Prednosti horizontalne suradnje odnose se na dijeljenje rizika, uštedu troškova, povećanje ulaganja, obuhvaćanje sveukupnog znanja, poboljšanje kvalitete i usluga i brže pokretanje inovacija. Negativni tržišni učinci očituju se u cijenama, proizvodnji, inovacijama i kvaliteti proizvoda.

Ovim smjernicama daju se analitičke pretpostavke za one vrste sporazuma o horizontalnoj suradnji koji su kompatibilni s člankom 101. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, a odnose se na:

- a) sporazume vezane uz istraživanje i razvoj,
- b) sporazume vezane uz proizvodnju,
- c) sporazume vezane uz nabavu,
- d) sporazume vezane uz komercijalizaciju proizvoda,
- e) sporazume vezane uz standardizaciju i
- f) sporazume vezane uz razmjenu informacija.

Ovim sporazumima potrošači imaju mogućnost veće ponude i odabira tehnički naprednijih i sofisticiranijih proizvoda. Uzimajući u obzir navedeno horizontalni sporazumi ugovaraju se između konkurenata istih gospodarskih kretanja čija je primarna funkcija zajedničko dogovaranje oko prodajnih cijena, diobe tržišta s ciljem da svatko dobije svoj udio i definiranje finalne količine proizvoda, odnosno outputa

¹⁰ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13, 41/21)

¹¹ Program rada Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja za 2012. i 2013. godinu, str. 10., dostupno na: https://www.aztn.hr/uploads/documents/o_nama/programi_rada/Program_rada_AZTN_2012_2013_2.pdf (22. kolovoza 2022.)

koji će se prodavati. Ovi sporazumi ugovaraju se kako bi se suzbila, odnosno ograničila konkurencija, a posljedice osjećaju samostalna poduzeća čija tržišna pozicija slabi ili u potpunosti nestaju. Na razini međunarodnih tržištima, naročito tržišta Europske unije, horizontalni sporazumi mogu pogodovati razvitku pokretanja regionalnih tržišta prema Europskoj uniji, odnosno međunarodnim tržištima. Sukladno tome, sporazumni partneri imaju mogućnost širenja svog *know – how* oblika znanja na cijelo međunarodno tržište.

Na temelju iznesene definicije, važnosti i provedbe, horizontalni sporazumi imaju određene prednosti jer ujedinjuju poslovne subjekte, što donosi korist poduzećima i potrošačima, dok s druge strane imaju i svoje negativne učinke jer suzbijaju konkurenciju i otežavaju poslovanje samostalnih poduzeća koji u ovakve oblike sporazuma nisu involvirani. Regulaciju i kontrolu rada poslovnih subjekata koji ugovaraju horizontalne sporazume provode nacionalne i međunarodne institucije koje su zakonom regulirane, a čija je svrha i cilj suzbiti negativne posljedice horizontalnih sporazuma, zaštititi tržišno natjecanje i samostalna poduzeća. U Republici Hrvatskoj zakonom regulirana nadležna institucija je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, dok se pravni okvir horizontalnih sporazuma regulira Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja. Na razini Europske unije tu nadležnost imaju Europska komisija i Sud Europske unije. Kako bi regulirala i nadzirala horizontalne sporazume u Republici Hrvatskoj, Vlada je 16. lipnja 2011. godine odlučila donijeti Uredbu o skupnom izuzeću horizontalnih sporazuma između poduzetnika.¹² Sukladno donesenoj Uredbi Vlada Republike Hrvatske osigurala je provedbu horizontalnih sporazuma, no ograničila ih je samo na one vezane uz istraživanje i razvoj i specijalizaciju.¹³ Uredbom se uvjetuje da prilikom provedbe sporazuma koji se odnosi na istraživanje i razvoj svi sudionici imaju pravo pristupa zajedničkim rezultatima kako bi se isti mogli primjenjivati na daljnja istraživanja i razvoj, kao i njihovi rezultati. Kod sporazuma o specijalizaciji uvjet je da se regulira podjela individualnih poslova, kao što su proizvodnja i distribucija. Uredbom se također regulira i udio na tržištu. Naime, svaki sudionik sporazuma ima pravo na 25 % tržišnog udjela za ono tržište kojem je određeni proizvod sudionika sporazuma namijenjen. Kod ovih dvaju

¹² Vlada Republike Hrvatske: Uredba o skupnom izuzeću horizontalnih sporazuma između poduzetnika, („Narodne novine“, br. 72/11)

¹³ Ibidem

sporazuma postoje i određena ograničenja po pitanju samostalnog sudjelovanja sudionika sporazuma, odnosno njihovog sudjelovanja sa trećim stranama te dogovora o cijeni s tvrtkama izvan sporazuma.

Ovom Uredbom Vlada Republike Hrvatske zaštitila je konkurenciju i osigurala joj pravednu tržišnu utakmicu. Također je dala ovlaštenje Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja da u svakom trenutku pokrene postupak ocjene horizontalnog sporazuma, a ako rezultat bude negativan da ga se može i poništiti. Ovom Uredbom svakako su se detaljno regulirali uvjeti poslovanja svih strana koje sklapaju horizontalne sporazume, a kako bi se spriječili negativni utjecaji koji bi se odrazili na hrvatsko nacionalno tržište.

Na području Europske unije nadležnost za uvođenje zakonskih odredbi, provođenje i nadzor nad horizontalnim sporazumima imaju Europska komisija i Sud Europske unije. Izvori zakona kojima se uređuju horizontalni sporazumi i tržišno natjecanje sadržani su u Ugovorima Europske unije. Točnije, pravni položaj horizontalnih sporazuma reguliran je Ugovorima o funkcioniranju Europske unije i praksa Suda Europske unije¹⁴, odnosno Smjernicama Ugovora o funkcioniranju Europske komisije na sporazume o horizontalnoj suradnji u članku 101. Istoimeni članak daje smjernice pomoću kojih poduzeća mogu opuštenije djelovati posredstvom horizontalnih sporazuma za razliku od načina na koji to uređuje Republika Hrvatska. Sukladno smjernicama, horizontalni sporazumi stvaraju ekonomsku korist, dijele rizike, smanjuju troškove, povećavaju investicije, unaprjeđuju kvalitetu proizvoda i brže primjenjuju inovacije.¹⁵ No, ukoliko sudionici sporazuma dovedu do ugrožavanja konkurencije biti će isključeni s tržišta. Europska Uredba nije ograničila sporazume poput Republike Hrvatske, već je u iste uključila i područje kupnje, komercijalizacije i standardizacije.

¹⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Sadržaj Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Zagreb, 2010.
dostupno na
<http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf> (22. kolovoza 2022.)

¹⁵ Smjernice Ugovora o funkcioniranju Europske komisije na sporazume o horizontalnoj suradnji, Official Journal of the European Union, čl. 101, stavak 1.1.2., Document 52011XC0114(04)
dostupno na:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52011XC0114%2804%29> (22. kolovoza 2022.)

Za razliku od hrvatskog tržišta koje ne pokazuje dovoljnu otvorenost i transparentnost u primjeni horizontalnih sporazuma, već je sklonije zaštiti poduzeća i omogućiti im dostojnu tržišnu utakmicu, Europska unija na sklapanje horizontalnih sporazuma gleda kao na pozitivnu priliku koja dovodi do internacionalizacije poslovanja.

Pored horizontalnih postoje i vertikalni sporazumi koji predstavljaju sporazume među nekonkurentnim poduzetnicima. Vertikalni sporazumi definiraju se kao sporazumi između dvaju ili više neovisnih poduzetnika koji u svrhu tog sporazuma djeluju na različitim razinama proizvodnog ili distribucijskog lanca, u odnosu na uvjete po kojima poduzetnici mogu kupovati, prodavati ili preprodavati određene proizvode.¹⁶ Vertikalni sporazumi izravno ne ugrožavaju tržišnu utakmicu, a restriktivne mjere javljaju se jedino u slučajevima kada članovi sporazuma uvjetuju minimalnu prodajnu cijenu. Vlada Republike Hrvatske je donijela Uredbu o regulaciji i kontroli rada poslovnih subjekata koji ugovaraju horizontalne sporazume, u veljači 2011. godine donijela je Uredbu o skupnom izuzeću vertikalnih ugovora između poduzetnika.¹⁷

3.1. Karteli

Kartelom se nazivaju sporazumi između tržišnih takmaca čija je svrha ograničavanje ili potpuno isključivanje tržišnog natjecanja između sudionika sporazuma s ciljem da povećanjem cijena ostvare znatno veći profit.¹⁸ Kartelski je sporazum oblik zabranjenog sporazuma kojim se krše ograničenja tržišnog natjecanja jer se uklanja konkurencija, a sve to na štetu drugih poduzetnika, potrošača i gospodarstva u cjelini. Neki su od tipičnih oblika kartelskih sporazuma dogovor o određivanju cijena, podjeli tržišta, razmjeni podataka i davanju ponuda na natječajima. Takvim ponašanjem konkurenata dolazi se do situacije u kojoj se na tržištu potpuno ukida neizvjesnost. Mario Monti, nekadašnji povjerenik Europske komisije za tržišno natjecanje, nazvao je kartele „tumorima na otvorenom tržišnom gospodarstvu“, a američki Vrhovni sud opisuje kartele kao „najveće zlo antitrusta“.¹⁹ Prioritet Europske komisije je borba protiv kartela, stoga komisija ima ovlasti odobravanja imuniteta

¹⁶ M. Kapural, Vertikalni sporazumi i vertikalna ograničenja u online trgovini, Pravo i porezi, RRIF, br. 6, lipanj 2016., Zagreb, str. 63 – 70., str. 63

¹⁷ Vlada Republike Hrvatske: Uredba o skupnom izuzeću vertikalnih ugovora između poduzetnika, („Narodne novine“, br. 37/2011)

¹⁸ M. Cerovac, Rječnik pojmova prava i politike tržišnog natjecanja i srodnih područja, TEB, Poslovno savjetovanje, 2004., str. 57

¹⁹ V. Butorac et. al., op.cit., str. 235.

zviždačima. Naime, komisija sudionike kartela može osloboditi od kazne, odnosno smanjiti im kaznu, ako dostave informacije o postojanju kartelskih sporazuma. Osim toga, od 2008. godine postoji mogućnost nagodbe kako bi se ubrzali već započeti postupci kojima je cilj utvrditi postojanje kartela, budući da su takvi postupci u velikom broju slučajeva dugotrajni i složeni.

S obzirom na to da je teško dokazati postojanje kartelskog sporazuma, Europski sud smatra kako su sastanci na kojima je došlo do protukonkurentskih aktivnosti dokaz o postojanju kartelskog sporazuma. Ako se neki od sudionika sastanka želi distancirati od odluka koje su donesene, mora to učiniti javno, u protivnom će se smatrati kako prihvaća donesene odluke i da će se ponašati u skladu s njima. Postoje situacije u kojima treće osobe pomažu sudionicima kartela u organiziranju i provođenju kartelskih sporazuma, stoga se odgovornima smatraju i treće osobe koja nisu sudionici kartela, ako svojim postupanjem pridonose zajedničkim ciljevima sudionika kartela.²⁰

S obzirom na veličinu tržišta, kartelske se sporazume dijeli na one nacionalnog i međunarodnog značaja. Nacionalni je kartel plod sporazuma između poduzeća jedne zemlje. Njihova je pojava vrlo česta jer je kod međunarodnih kartela teže uspostaviti ravnotežu zbog utjecaja autonomnih mjera svake zemlje. Vrlo je važna specifičnost kartela međuovisnost članova sporazuma jer njihove odluke moraju biti usklađene zbog utjecaja jednih na druge. Kako se svi sudionici moraju držati dogovora u svrhu uzajamne koristi, dolazi do nepovjerenja pa se mnogi karteli odlučuju imati sustav nadzora kako bi bili sigurni da se svi pridržavaju dogovora i ne krše ga.

Karteli se mogu pojaviti u različitim oblicima. Prema članu 101. UFEU-a, izdvajaju se sljedeći oblici kartela:

- a) Dogovor o cijenama / cjenovni karteli (*engl.* price fixing cartels)

Najviše kartela koje je otkrila i sankcionirala Europska komisija su oni koji sadrže dogovore o cijenama. U tzv. Vitaminskom kartelu²¹ sudjelovalo je osam poduzetnika koji su kroz jednako toliko tajnih kartelskih sporazuma dijelili tržište i usuglašavali

²⁰ Ibidem, str. 237.

²¹ Vitamins cartel OJ L 6/1 2003

cijene za vitaminske proizvode. Uz određivanje cijena i prodajnih kvota ustanovili su i sustav nadzora kako bi ustanovili pridržavaju li se svi sudionici odredbi sporazuma.

b) Diskriminacija u cijenama

Članak 101. UFEU-a zabranjuje primjenu nejednakih uvjeta na iste poslove s različitim trgovačkim partnerima, čime ih se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju. Zbog toga, svi sporazumi kojima tržišni subjekti diskriminiraju neke kupce ili korisnike usluge uz različite cijene ili neke druge uvjete predstavljaju zabranjeni sporazum. Navedena vrsta diskriminacije utvrđena je u predmetu *Fedetab*²² u kojem su proizvođači duhana sklopili sporazum o maksimalnoj marži profita te podijelili trgovce na malo i na veliko u određene grupe ili kategorije uz fiksiranje marža profita za svaku kategoriju.²³ Također, jedan od oblika diskriminacije jest davanje povoljnijih rabata sudionika kartela svojim kupcima, a kupci zauzvrat svoju kupovinu obavljaju isključivo kod njih.

c) Podjela tržišta

Dogovori u kojima se dijeli tržište smatraju se posebno ograničavajućim za funkcioniranje tržišta. Podjela tržišta se ostvaruje na različite načine, a jedan od njih je „pravilo domaćeg tržišta“. U predmetu *Cement*²⁴ proizvođači cementa s područja EU-a primjenjivali su „pravilo domaćeg tržišta“ kako bi međusobno izbjegli izvoz i tako podijelili tržište.

d) Ograničenje ili kontrola proizvodnje

Ograničavanje razine proizvodnje uglavnom nalazimo u primjerima gdje su takmaci dogovarali upotrebu jednakih kvota. Ovaj oblik kartelskog dogovora najviše odgovara onim takmacima koji nemaju jednake strukture troškova pa teže usklađivanju cijene svojih proizvoda. U predmetu *Quinine*²⁵ Europska komisija je prvi put kaznila poduzetnike za kartel koji je doveo do porasta cijene ograničavanjem izlaznog rezultata proizvodnje (tj. outputa). Dogovor između tržišnih takmaca kojim se utvrđuju cijene, zadržavaju određene proizvodne kvote i uzdržava od izgradnje novih

²² Fedetab OJ 1978 L 224/29

²³ https://www.aztn.hr/uploads/documents/o_nama/strucni_clanci/mirta_kapural/2_mk.pdf (22.04.2022.)

²⁴ Cement (1994) OJ L 343/1

²⁵ Quinine cartel 1969 OJ L 192/5

proizvodnih kapaciteta bez dozvole grupe predstavlja kartelski sporazum prema odluci Europske komisije u ZINC producer Group.²⁶

e) Razmjena informacija

Pojavljuje se problematika razlikovanja informacija koje se u poslovanju uobičajeno razmjenjuju i nedopuštene razmjene osjetljivih informacija. Možemo razlikovati dvije vrste razmjene informacija:

- 1) razmjena informacija koja predstavlja zabranjeno usklađeno djelovanje između tržišnih takmaca, razmjena svih vrsta osjetljivih, poslovnih informacija, kao što su planirane buduće cijene, povećanje kapaciteta, planovi investiranja, pojedinačni podaci o prodaji i slične poslovne tajne,
- 2) razmjena informacija koja ne prati usklađeno djelovanje pa može predstavljati povredu članka 101. UFEU-a (odnosno zabranjeni sporazum) samo ako proizvede negativne učinke na tržištu.

Primjerice, zabranjena razmjena informacija potvrđena je u predmetu *Agricultural Tractor Registration Exchange*²⁷, gdje se razmjena informacija koja nije dopuštena provela kroz trgovačko udruženje. Ključni elementi na temelju kojih je Europska komisija utvrdila da je riječ o razmjeni informacija zabranjenoj člankom 101. UFEU-a bili su: visoko koncentrirano tržište (proizvođači traktora s preko 80 posto tržišnog udjela sudjelovali su u razmjeni informacija), prepreke ulasku na tržište, beznačajni izvoz izvan EU-a, detaljna razmjena informacija koje su inače poslovne tajne između tržišnih takmaca (npr. točni podaci o prodaji i udjelima) i redovitost sastanaka članova kartela.²⁸

f) Karteli kroz udruženja

Svi opisani oblici kartela mogu se ostvarivati putem udruženja (npr. trgovačkih udruženja) pa su stoga i statuti, pravila, uvjeti članstva, preporuke i odluke koje ne moraju biti obvezne za članove također obuhvaćene člankom 101. UFEU-a²⁹, odnosno mogu predstavljati zabranjeni sporazum. Odgovornost je na članovima

²⁶ Zinc Producer Group (1984) OJ L 220/27

²⁷ UK Agricultural Tractor Registration Exchange OJ 1992 L 68/19

²⁸ https://www.aztn.hr/uploads/documents/o_nama/strucni_clanci/mirta_kapural/2_mk.pdf (22.04.2022.)

²⁹ https://www.aztn.hr/uploads/documents/o_nama/strucni_clanci/mirta_kapural/2_mk.pdf (22.04.2022.)

udruženja, samom udruženju ili oboje – ovisno o konkretnom slučaju. Kao primjer mogu se uzeti predmet *Fenex*³⁰ i *Re Roofing carte*³¹.

Karteli se mogu pronaći u svim granama poslovanja, obuhvaćaju proizvodnju, prodaju ili distribuciju. U praksi Europske komisije utvrđeni su sektori koji su podložniji dogovorima između takmaca, a oni nastaju zbog prirode tržišta i načina na koji posluju. Tržišta s većim rizikom sklapanja kartelskih sporazuma su tržišta s malim brojem konkurenata (tzv. oligopoli i duopoli) te tržišta proizvoda sa sličnim obilježjima koja ostavljaju malo prostora za konkuriranje (tzv. homogeni proizvodi). Stoga su osobito česti karteli u građevinarstvu, ali i kemijskom te farmaceutskom sektoru. Karteli su učestali i kada su odnosi suradnje između konkurenata već uspostavljeni (npr. putem udruženja poduzetnika). U konačnici, sektori s viškom kapaciteta u uvjetima opće gospodarske krize, često za posljedicu imaju povećan broj kartela (tzv. krizni karteli).

3.1.1. Institut pokajnika/zviždača

U pravilu su karteli tajni sporazumi i teško se otkrivaju. Europska komisija je još 1996. godine uvela institut imuniteta za zviždače. Kao što je ranije navedeno, onaj poduzetnik koji prvi dostavi informacije o kartelu oslobađa se kazne, no te informacije moraju biti dovoljne da bi Komisija provela ciljnu pretragu ili utvrdila povredu tržišnog natjecanja. Kako bi se provela ciljna pretraga, poduzetnik mora dostaviti tzv. korporativnu izjavu koja sadrži informacije o opisu navodnog kartelskog sporazuma (primjerice ciljeve dogovora, predmet kartelskog sporazuma, način funkcioniranja kartela, geografski domet sporazuma i sl.). Osim navedenog, potrebno je dostaviti podatke o poduzetniku koji podnosi prijavu i svim ostalim sudionicima sporazuma, ali i podatke o ostalim nadležnim tijelima za zaštitu tržišnog natjecanja s kojima je prijavitelj namjeravao stupiti u kontakt ili je to već učinio. Međutim, Komisija ne oslobađa od kazne prijavitelja koji dostavi informacije u trenutku kada Komisija već sadrži dovoljno podataka za pokretanje postupka provođenja pretrage u svezi s navedenim kartelom. Ponekad dolazi do „utrkiivanja“ sudionika kartelskog dogovora u

³⁰ Case Fenex 1996 OJ L 181/28

³¹ Re Roofing Felt cartel, 1986 OJ L 232/15

prijavljivanju zabranjenog sporazuma Komisiji. Stoga je razvijen sustav „markera“ koji omogućuje prijavitelju da štiti svoje mjesto u redu prijavljivanja na određeni vremenski period kroz koji se sakupljaju i dostavljaju nužne informacije o dokazivanju kartela. Za dobivanje „markera“ prijavitelj treba samo dostaviti Komisiji svoje podatke, podatke o sudionicima kartela, proizvodima odnosno područjima na koje se kartel odnosi, procijenjeno trajanje kartela te vrstu kartelskog ponašanja.³² Prijavitelj koji dostavi sve relevantne podatke u roku koji je određen od strane Komisije, smatra se da je prijavu dostavio u vremenu kada mu je odobren „marker“. Smanjivanje iznosa novčane kazne odobrava se onim poduzetnicima koji dostave dokaze koji imaju znatnu dodanu vrijednost, tj. dokaze koji olakšavaju Komisiji da dokaže postojanje kartela. Prvom poduzetniku koji priskrbi dokaze sa znatnom dodanom vrijednošću iznos kazne umanjit će se u rasponu od 30 do 50 %, drugom u rasponu od 20 do 30 %, a sljedećima najviše do 20 %.³³ Iako se uspješni prijavitelj kartela oslobađa novčane kazne od strane Komisije, kao sudionik u kartelskom sporazumu može biti tužen zbog štete koja je uzrokovana njegovim sudjelovanjem u kartelskom sporazumu.

Najvažniji alat kojim se AZTN koristi u borbi protiv kartela je program pokajništva. Naime, od 27. studenog 2010. godine, kada su na snagu stupile *Uredba o kriterijima za izricanje upravno-kaznene mjere*³⁴ i, posebno *Uredba o kriterijima za oslobođenje ili umanjenje upravno-kaznene mjere*³⁵ Agencija je ovlaštena provoditi pokajnički program za sudionike kartela.³⁶ Sudionik kartela koji Agenciji prvi dostavi dokaze o postojanju kartela oslobađa se od upravno-kaznenih mjera. Ako neki od ostalih pokajnika dostavi dodatne valjane dokaze, također može dobiti umanjenje iznosa upravno kaznene sankcije.

Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja,³⁷ koje su na snazi od travnja 2021. godine, Republika Hrvatska u nacionalno je zakonodavstvo iz područja tržišnog natjecanja prenijela *Direktivu (EU) 2019/1 Europskog parlamenta i*

³² V. Butorac Malnar, J. Pecotić Kaufman, S. Petrović, D. Akšamović, M. Liszt op. cit., str. 251.

³³ Loc. cit.

³⁴ Uredba o kriterijima za oslobođenje ili umanjenje upravno-kaznene mjere („Narodne novine“, br. 190/2010

³⁵ Uredba o kriterijima za oslobođenje ili umanjenje upravno-kaznene mjere („Narodne novine“, br. 129/10

³⁶ <https://www.aztn.hr/prijava-kartela-i-program-pokajnistva/> (11. travnja 2022.)

³⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 41/21.

Vijeća od 11. prosinca 2018. o ovlašćivanju tijela država članica nadležnih za tržišno natjecanje za učinkovitiju provedbu pravila o tržišnom natjecanju i osiguravanju pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta (u daljnjem tekstu Direktiva ECN +).³⁸ Cilj je Direktive ECN+ osigurati neovisnost tijela nadležnih za zaštitu tržišnog natjecanja, dodatne izvore resursa potrebnih za nesmetanu primjenu njihovih ovlasti te mogućnost određivanja novčanih kazni.

Europsko pravo tržišnog natjecanja predstavlja javnopravnu disciplinu, odnosno skup pravila kojima se poduzetnicima zabranjuje određeno ponašanje da ne bi došlo do narušavanja slobodne i ravnopravne tržišne utakmice.³⁹ Na području Europske unije ova pravila provodi Europska komisija, s ciljem uspostave i uspješnog funkcioniranja tzv. zajedničkog tržišta EU-a. Države članice Europske unije imaju svoja javna tijela, odnosno nacionalne agencije (kao što je hrvatski AZTN) koje su ovlaštene istraživati i sankcionirati bilo koji oblik kršenja navedenih pravila.

Najopasniji i najizravniji oblik ugroze tržišne utakmice predstavljaju karteli. S obzirom na prirodu njihove tajnovitosti i uočljivosti, čvrsti dokazi (npr. pisani tragovi) o postojanju kartela u pravilu ne postoje. Stoga je za razotkrivanje kartela ključno da netko od njegovih članova svjedoči o postojanju kartelskog sporazuma da bi se eliminirao. Upravo s tim ciljem, Europska komisija i nacionalne agencije uvele su imunitet kartelskog pokajnika.⁴⁰

Ako se na tržištu provodi kartelski sporazum stvara se kontrola i ujednačavaju se cijene između konkurenata, dolazi do teritorijalne i potrošačke podjele tržišta, čime je potencijalnim konkurentima ograničena mogućnost ulaska na navedeno tržište. Tržišna utakmica više ne postoji, stvaraju se netržišne cijene, a konkurencije nema. Ukoliko pojedinci posjeduju dokaze o štetnim učincima kartela, odnosno ukoliko smatraju da je tržišno natjecanje narušeno ili ugroženo, mogu zatražiti istragu pred nadležnim tijelom, a potom (ako se postojanje kartela utvrdi) mogu pokrenuti i

³⁸ Direktiva (EU) 2019/1 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o ovlašćivanju tijela država članica nadležnih za tržišno natjecanje za učinkovitiju provedbu pravila o tržišnom natjecanju i osiguravanju pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta; više vidjeti u: V. Patrlj, Pravo u gospodarstvu, vol.61. no. 3, 337-516, Zagreb, 2022, str. 464.

³⁹ Parret, Laura. Shouldn't We Know What We Are Protecting? Yes We Should! A Plea for a Solid and Comprehensive Debate About the Objectives of EU Competition Law and Policy, European Competition Journal, 6 (2010), 2, 339-376, str. 346.

⁴⁰ Wills, Wouter P. J. The Use of Leniency in EU Cartel Enforcement: An Assessment after Twenty Years, World Competition, 39 (2016), 3, 327-388, str. 337.

postupak za naknadu nastale štete. No, zbog interesnih razlika i načina pružanja zaštite dolazi do sukoba između javnopravne i privatnopravne provedbe prava tržišnog natjecanja, čime se ugrožava intencija instituta imuniteta pokajnika.

Istovremeno, može doći do jaza između javne i privatne provedbe prava tržišnog natjecanja. Naime, svaki pokajnik koji odaje članove kartela motiviran je interesom da izbjegne novčanu kaznu. Sukladno sudskom zahtjevu ili zahtjevu treće osobe pokajnička izjava može se javno otkrivati čime se pokajnik može dovesti u nepovoljnu poziciju na tržištu jer danom izjavom otkriva poslovnu tajnu. Nadalje, tužitelji svaku informaciju i dokaz iz pokajničke izjave mogu iskoristiti kako bi pokajnika tužili za naknadu (često visoke) štete koja je uzrokovana kartelskim sporazumom. Sukladno navedenom, potencijalni pokajnici u praksi mogu biti demotivirani za pozivanje na institut pokajnika.

Institut imuniteta pokajnika prvi se put spominje 1978. godine, u dokumentu pod nazivom *Corporate Leniency Policy*, što ga je usvojilo Ministarstvo pravosuđa Sjedinjenih Američkih Država. Navedeni dokument koristi pojam *corporate amnesty* prema kojem svaki poduzetnik, koji istom Ministarstvu prijavi sudjelovanje u bilo kakvoj ilegalnoj aktivnosti, neće biti kazneno odgovoran. Američki model drugačiji je od onog što ga je Europska komisija objavila u obliku Obavijesti 1996. godine.⁴¹ U slučaju kršenja prava tržišnog natjecanja Europska komisija donosi kaznu upravnopravnog, a ne kaznenopravnog karaktera, čime ideja imuniteta pokajnika odstupa od izvornog oblika uspostavljenog u SAD-u. Sadržaj Obavijesti Europske komisije dva puta je izmijenjen - 2002.⁴² i 2006. godine.⁴³ Sukladno posljednjoj izmjeni, poduzetnik koji je bio član kartela i koji je pružanjem informacija i dokaza voljan pomoći da se provede istraga vezana uz kartel, dobit će imunitet umjesto sankcije. Ukoliko Komisija pokrene istragu, a poduzetnik do tog trenutka nije dobio imunitet, naknadno ga može steći prilaganjem informacija i dokaza na temelju kojih Komisija može usvojiti donijeti odluku o postojanju kartela.

Pokajnik može dobiti imunitet kada podnese pokajničku izjavu u pisanoj ili usmenoj verziji. U izjavi moraju biti navedeni detaljni podaci o kartelskom sporazumu (poput područja i trajanja kartela, popisa sudionika, načina na koji su se dogovori provodili)

⁴¹ Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, [1996] OJ C207/4.

⁴² Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, [2002] OJ C45/3.

⁴³ Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, [2006] OJ C298/17.

te svi ostali relevantni dokazi iz kojih je vidljivo da je kartel formiran u određenom vremenu. Da bi dobio imunitet pokajnik, ne smije više biti član kartela osim ako bi njegovo sudjelovanje u istom pridonijelo istrazi. Poduzetnicima pokajnicima kazne se umanjuju od 20 % do 50 %, ovisno o vrijednosti dokaza koje prilažu.⁴⁴

U sklopu Europske komisije postoji *Opća uprava za tržišno natjecanje*. Prilikom traženja imuniteta poduzetnici prvo moraju kontaktirati Opću upravu. Imunitet mogu steći na dva načina, putem službenog zahtjeva koji se sastoji od pokajničke izjave koja uključuje sve informacije i dokaze koji su potrebni kako bi se pokrenula istraga i putem zahtjeva koji sadrži zabilježbu kojom poduzetnik staje u red, odnosno daje mu se na vremenu da prikupi potrebne podatke i dokaze. U prvom slučaju pokajnik informacije može predočiti hipotetski, što znači da ih postupno može otkrivati tijekom postupka. U drugom slučaju, poduzetnik prethodno mora izvijestiti Komisiju da kod drugih nadležnih tijela nije predao bilo kakav zahtjev kojim traži da mu se kazna smanji. Kada Komisija da svoju suglasnost poduzetnik kreće s prikupljanjem i dostavljanjem potrebnih dokaza do određenog roka.

Neovisno o vrsti zahtjeva, Komisija utvrđuje ispunjava li poduzetnik sve uvjete kako bi bio uvjetno oslobođen od bilo kakve sankcije. Ukoliko do toga ne dođe pokajnik ima mogućnost da prikupljene dokaze povuče ili da ih predoči Komisiji kako bi mu se smanjila kazna. Ako poduzetnik pokajnik tijekom pravnog procesa surađuje s Komisijom i prekine suradnju s kartelom, bit će oslobođen sankcije. Postupak je isti kada je riječ o smanjuju kazne.⁴⁵

U zemljama članicama Europske unije (na nacionalnoj razini) institut imuniteta pokajnika prvi je put uveden 2000. godine u Njemačkoj i u Ujedinjenom Kraljevstvu. Malta je jedina država članica Europske unije koja institut imuniteta pokajnika nije implementirala u nacionalno zakonodavstvo.

Institut imuniteta pokajnika koji je primjenjivala Europska komisija i instituti imuniteta pokajnika koje su na nacionalnim razinama uspostavile država članice Europske

⁴⁴ Wills, Wouter P. J. The Use of Leniency in EU Cartel Enforcement: An Assessment after Twenty Years, *Op. cit.*, str. 3-6; Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, [2006] OJ C298/17, t. 8-13, 23-26.

⁴⁵ *Ibidem*, t. 14-22, 27-30.

unije međusobno su se razlikovali. Stoga je, najprije 2006.⁴⁶, a potom i 2012.⁴⁷ godine od strane Komisije uveden *Model Leniency Programme* (MLP), kojim su se postavili minimalni standardi za harmonizaciju instituta imuniteta pokajnika.⁴⁸ Naime, veći je broj nacionalnih agencija koje pokreću postupke kada su u pitanju veliki međunarodni karteli. Pokajnik će tada samo jednoj agenciji priznati da je dio kartela ako bude siguran da će stjecanjem instituta imuniteta dobiti jednaka prava kao da se obratio bilo kojoj drugoj agenciji koja ga može sankcionirati.⁴⁹

Godine 2018. usvojena je ECN+ Direktiva⁵⁰ prema kojoj su sve države članice Europske unije morale usvojiti „pokajničke programe“ te definirati koji su oblici i uvjeti na temelju kojih se može ostvariti pravo na imunitet. Pokajnički program uspostavljen ECN+ Direktivom usklađen je s ranije spominjanim MLP-om po pitanju skraćenih zahtjeva kojima se imunitet dobiva. Primjerice, kartel može obuhvaćati više država članica koje imaju svoje nacionalne agencije. Komisija bilo kojoj od njih može povjeriti preuzimanje slučaja za što pokajnik ne zna. Pokajnik se time automatski nalazi u olakšanom položaju jer određenoj nacionalnoj agenciji može podnijeti kraću varijantu zahtjeva sa svim relevantnim podacima o kartelu, iako je prethodno podnio zahtjev Komisiji. Učinkovitost zahtjeva bit će jednaka.⁵¹ Međutim, interesantno je napomenuti da, osim Njemačke, države članice nisu imale toliko uspjeha kada je riječ o institutu imuniteta pokajnika.

Pokajnički program, koji je uveden na temelju Obavijesti iz 1996. godine, polučio je pozitivne rezultate. Prema statističkim podacima, u periodu od 1996. do 2000. godine, otkriveno je i kažnjeno deset kartela, dok je u narednom petogodišnjem razdoblju taj broj iznosio 33. Od početka pokretanja programa do 2015. godine

⁴⁶ ECN Model Leniency Programme – verzija na engleskom dostupna na http://ec.europa.eu/competition/ecn/model_leniency_en.pdf (27.6.2022.)

⁴⁷ ECN Model Leniency Programme (As revised in NovECN Model Leniency Programme (As revised in November 2012)

- verzija na engleskom dostupna na:

http://ec.europa.eu/competition/ecn/mlp_revised_2012_en.pdf (27.06.2022)

- verzija na engleskom dostupna na: http://ec.europa.eu/competition/ecn/mlp_revised_2012_en.pdf

⁴⁸ Wills, Wouter P. J. The Use of Leniency in EU Cartel Enforcement: An Assessment after Twenty Years, Op. cit., str. 7.

⁴⁹ Korycińska-Rządca, Paulina. Europeanisation of the Polish Leniency Programme, Op. cit., str. 64.

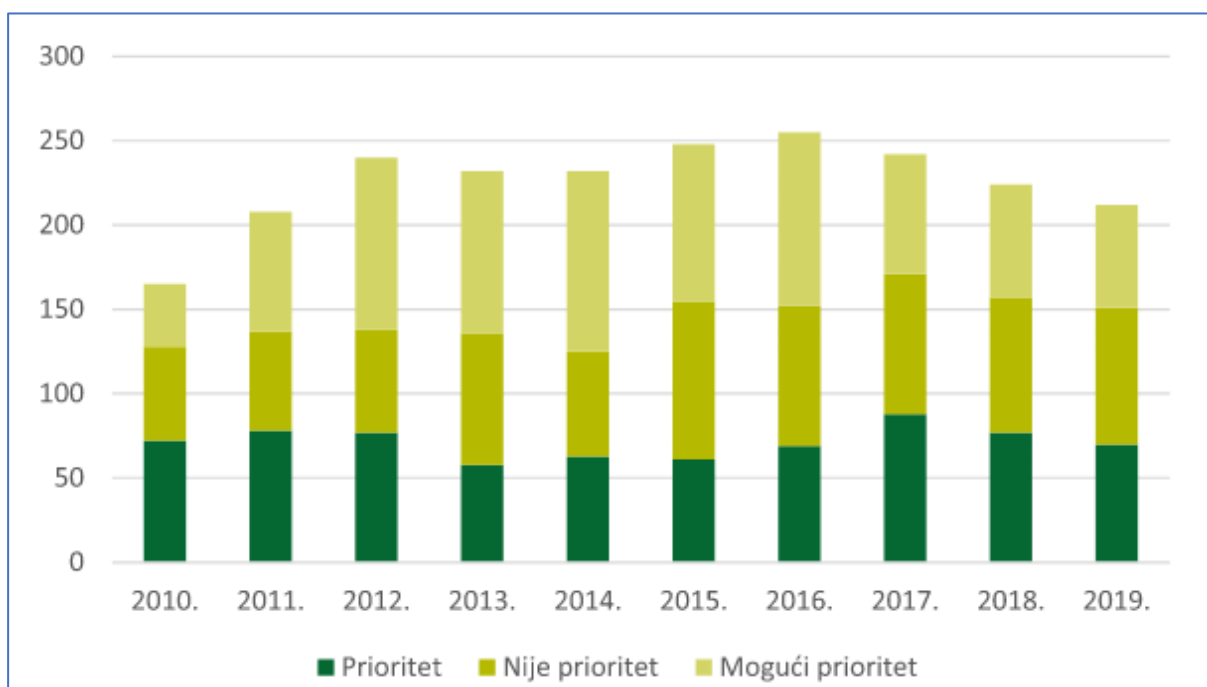
⁵⁰ Op. cit. Direktiva (EU) 2019/1

⁵¹ Ibidem, čl. 22; Korycińska-Rządca, Paulina. Europeanisation of the Polish Leniency Programme, Op. cit., str. 75; Szot, Patrycja. The Polish Leniency Programme and the Implementation of the ECN+ Directive Leniency-related Standards in Poland, YARS 12 (2019), 20, 9-54, str. 39-40.

otkriveno ih je 67. Uvođenje pokajničkog programa u europsko pravo tržišnog natjecanja svakako je pridonijelo smanjenju kartelskih sporazuma.⁵²

Kada je riječ o ukupnom broju protumonopolskih odluka Komisije koje se odnose na predmete registrirane u razdoblju od 2010. do 2017. godine, uključujući predmete koji se odnose na kartele, 50% odluka donesenih do 31. prosinca 2018. godine proizašlo je iz zahtjeva za primjenu pokajničkog programa.

Slika 1. Kretanje broja neriješenih protumonopolskih predmeta u razdoblju od 2010. do 2019. godine

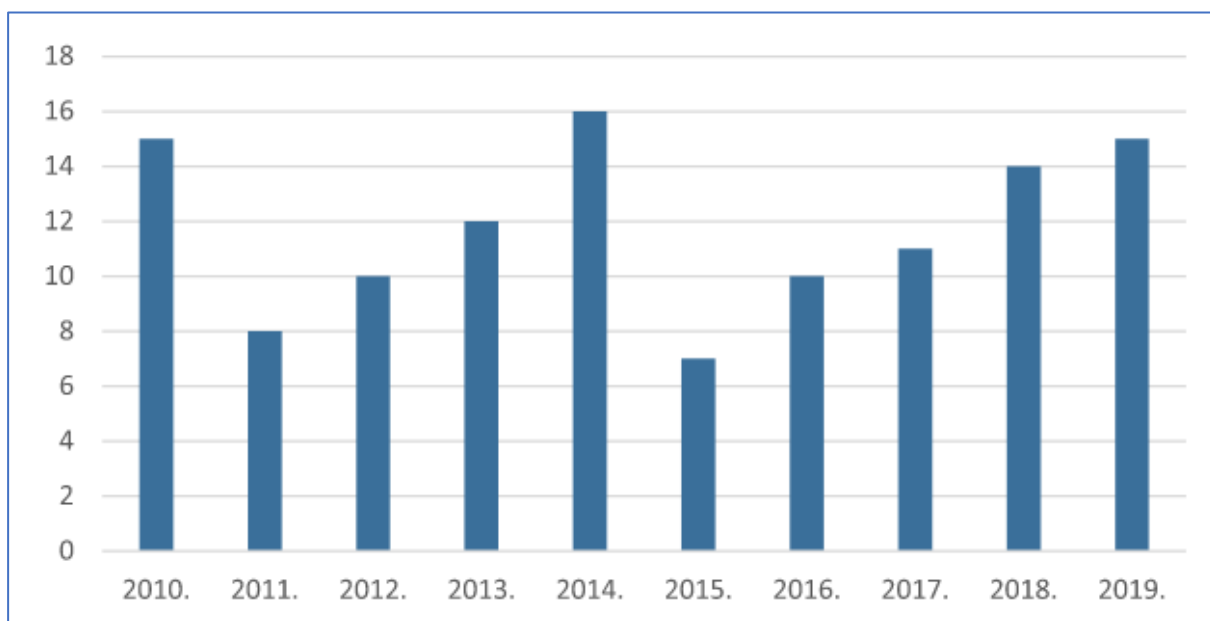

Izvor: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-competition-24-2020/hr/> (27.8.2022.)

Otprilike 15% zahtjeva za primjenu pokajničkog programa dovelo je do službenog ispitnog postupka koji provodi Komisija. U 60% tih predmeta ispitni postupak doveo je do odluka o zabrani i novčanih kazni.

⁵² Wills, Wouter P. J. The Use of Leniency in EU Cartel Enforcement: An Assessment after Twenty Years, Op. cit., str. 9, 11-15; Carmeliet, Tine. How lenient is the European leniency system? An overview of current (dis)incentives to blow the whistle, Op. cit., str. 465-466.

Slika 2. Protumonopolske odluke Komisije u razdoblju 2010. – 2019.

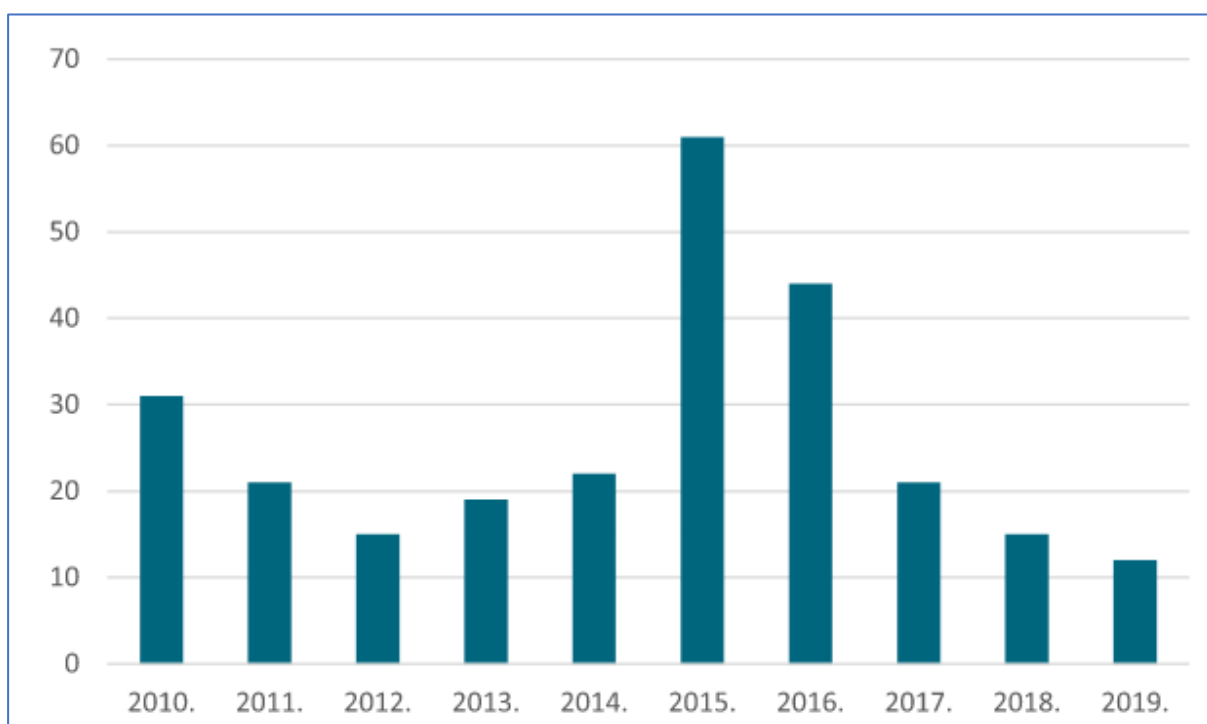

Izvor: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-competition-24-2020/hr/> (27.8.2022.)

Nizak postotak od 15% proizlazi iz činjenice da podnositelji zahtjeva često nisu ispunjavali uvjete, da nije bilo *prima facie* dokaza o povredama pravila ili da ti predmeti nisu bili prioritet Komisije, ili Komisija nije bila tijelo u okviru ECN-a koje je u najboljem položaju za ispitivanje konkretnog predmeta. U takvim slučajevima nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje mogu pokrenuti postupak na osnovi predmeta koji im je Komisija prenijela ili na vlastitu inicijativu. Osim toga, od 2015. godine godišnji broj predmeta u okviru pokajničkog programa prijavljenih Komisiji znatno se smanjio.⁵³

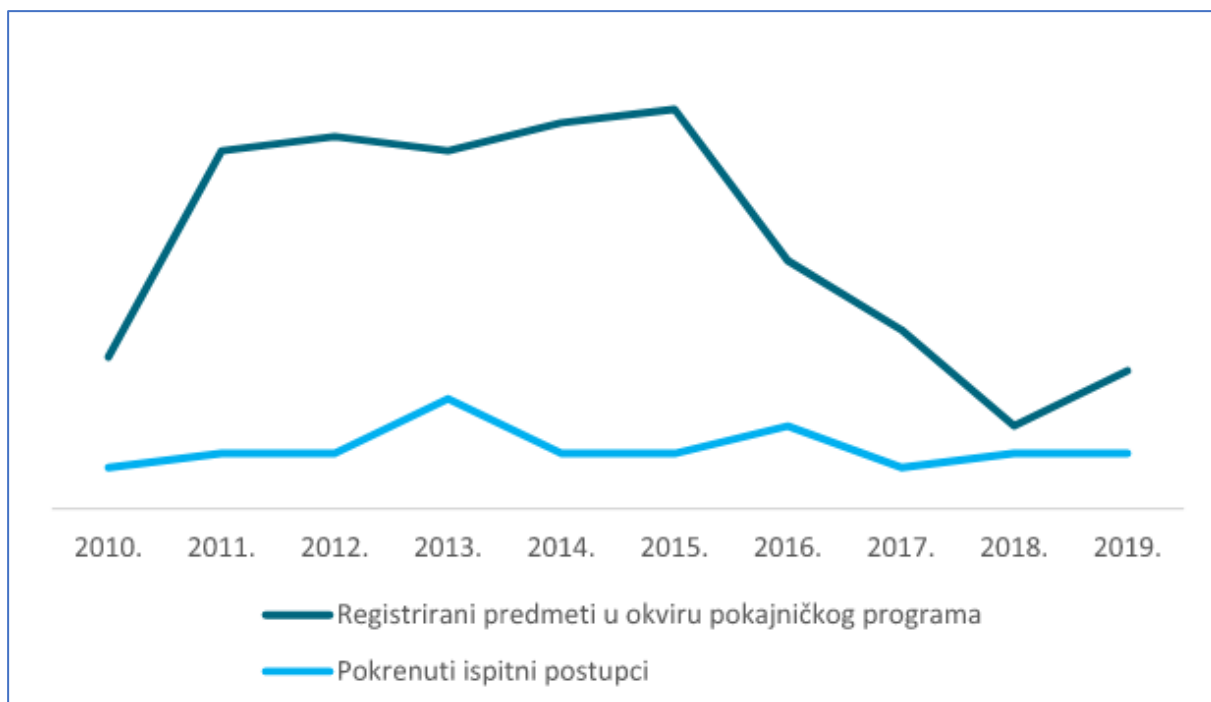
⁵³ Europski revizorski sud: Tematsko izvješće 24/2020: Izvješće revizora EU-a: kontrola koncentracija i protumonopolski postupci; dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-competition-24-2020/hr/> (29.8.2022.)

Slika 3. Kretanje broja novih ispitnih postupaka pokrenutih na vlastitu inicijativu

Izvor: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-competition-24-2020/hr/> (27.8.2022.)

Slika 4. Kretanje broja predmeta u okviru pokajničkog programa u razdoblju od 2010. do 2019. godine

Izvor: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-competition-24-2020/hr/> (27.8.2022.)

Propisi modernog europskog prava tržišnog natjecanja temelje se na Rimskom ugovoru iz 1957. godine. No, u njegovim počecima nije postojala ni jedna odredba koja se odnosila na odštetu. Godine 1961. Europska komisija predložila je da se donese Uredba 17/62⁵⁴. Mišljenje Europskog parlamenta bilo je da se istom uvede i odredba o naknadi štete, no do toga nije došlo. Godine 2001. Sud Europske unije prvi put se suočio s pitanjem naknade štete u slučaju dvaju poduzetnika iz Ujedinjenog Kraljevstva kojim je jedan od njih dvojice, a zbog sklapanja zabranjenog sporazuma, došao u poziciju da pred Sudom zatraži odštetu. Pitanje odštete samo po sebi nije bilo sporno, no postavljalo se pitanje ima li na to pravo osoba koja je sklopila zabranjeni sporazum. Odgovor Suda bio je nedvosmislen. Iako se radilo o zabranjenom sporazumu, oštećena stranka imala je pravo na naknadu štete. Isto tako, Sud je bio mišljenja da će uvođenjem ovog prava doći do smanjenja sklapanja zabranjenih sporazuma i time održati efikasno tržišno natjecanje.

Na temelju ovog slučaja može se zaključiti da je početak razvoja ovog prava u praksi započeo 2001. godine. Tri godine nakon toga Europska unija pristupila je izradi Studije, a nakon toga i Izvješća u kojem se govori o ovoj pravnoj grani i njenoj

⁵⁴ Uredba br. 17. Vijeća EEZ-a, Prva uredba o provedbi članaka 85. i 86. Ugovora

nerazvijenosti u pravosudnim tijelima država članica.⁵⁵ U istom Izvješću objavljena su i dva dokumenta, *Zelena*⁵⁶ i *Bijela*⁵⁷ knjiga, u kojima se govori o pokajničkom imunitetu i naknadi štete zbog povrede prava tržišnog natjecanja. U Zelenoj knjizi navodi se da je zbog raznih pravnih i proceduralnih prepreka nemoguće razviti institut i ostvariti pravo na naknadu štete te da se jedino privatnim tužbama može razviti pravo tržišnog natjecanja na području Europe s ciljem stvaranja konkurentnog europskog gospodarstva. S druge strane, u *Bijeloj knjizi* navode se primjeri koje države članice mogu implementirati prilikom rješavanja tužbi za naknadu štete.

Godine 2014. Europska unija donijela je Direktivu kojom se reguliraju prava na naknadu štete zbog povrede prava tržišnog natjecanja u državama članicama.⁵⁸ Za razliku od stavova koji su izneseni u *Zelenoj* i *Bijeloj knjizi*, te stavu Suda Europske unije, Direktivom su jasno definirane dvije stvari: da tužitelji u parničnim postupcima nemaju pravo uvida u pokajničku izjavu i da se šteta koju je pokajnik nanio odnosi samo na njegove izravne i neizravne kupce. U Direktivi su također implementirane odredbe koje se odnose na zastaru prava na naknadu štete, pokretanje sudskog spora i odgovornost kojom je prouzročena šteta.⁵⁹

Kako bi se učinkovito javno i privatnopravno provelo pravo tržišnog natjecanja navedenim institutima potreban je zakonodavni i institucionalni temelj. Dosadašnja praksa pokazala je da instituti međusobno kompatibilno ne funkcioniraju zbog podataka koji čine sadržaj pokajničkih izjava. Stoga je Europski Sud iznio nekoliko ideja na koji način bi se mogao ograničiti pristup pokajničkoj izjavi kao sastavnom dijelu spisa koje posjeduje tijelo za zaštitu tržišnog natjecanja.

⁵⁵ Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of [EU] competition rules, 31. kolovoza 2004. ("Ashurst Report"), dostupno na:

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/study.html>. (27.06.2022.)

⁵⁶ Green Paper - Damages actions for breach of the EC antitrust rules {SEC(2005) 1732} /* COM/2005/0672 final */.

⁵⁷ White paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules {SEC(2008) 404} {SEC(2008) 405} {SEC(2008) 406} /* COM/2008/0165 final */.

⁵⁸ Direktiva 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije

⁵⁹ Direktiva 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije; Wisking, Stephen; Dietzel, Kim; Herron, Molly. EU Overview, u: Gotts, Ilene Knable. The Private Competition Enforcement Review, London: Law & Business Research Ltd, 2017, 1-22.

Kada su u pitanju karteli, prisutne su asimetrične informacije.⁶⁰ To znači da se do informacija o postojanju kartela i njihovim štetnim učincima dolazi na različite načine. Istraživanje tržišta, nenajavljene pretrage, prikupljene izjave i pokajničke izjave samo su neka od sredstava kojima se prilikom prikupljanja dokaza služe Europska komisija i nacionalne agencije. Naime, svako tijelo za zaštitu tržišnog natjecanja objavljuje odluke o povredi, čime tužitelji dobivaju osnovne informacije o aktivnosti određenog kartela koje mogu iskoristiti prilikom sastavljanja tužbe. No, u takvoj situaciji dolazi do dviju prepreka. Prva prepreka koja se javlja jest vrijeme koje prođe od kada se odluka usvoji i objavi, što može potrajati godinama, jer se u praksi događalo da bi Europska komisija objavila odluku o povredi tek kada bi provjerila koliko su povjerljive sve informacije koje su njezin sastavni dio.⁶¹ Ako odluka sadrži poslovnu tajnu, poduzetnik o tome mora biti obavješten i može uložiti prigovor kako bi se zaštitio. U slučaju da Komisija procijeni da je prigovor neutemeljen, pokajnik može na Sudu Europske unije pokrenuti sudski spor o ocjeni odluke koju je usvojila Komisija.⁶² Povjerljive informacije mogle bi se pustiti u javnost, što bi pokajniku moglo nanijeti štetu. Na ovaj način odgađa se objava odluke bez obzira na to što bi ta odgoda mogla dovesti do zastare. S druge strane, tužitelji mogu pribaviti relevantne dokaze putem Suda koji će ih zatražiti od pojedinih članova kartela. Ako se ovim putem ne bi došlo do traženih informacija, Sud bi do tada prikupljene dokaze uzeo kao činjenično stanje.

Ono što se može smatrati najboljim izvorom dokaza u slučaju povrede prava tržišnog natjecanja je sam spis predmeta koji se nalazi u posjedu određene agencije jer isti sadrži popis detaljnih informacija i aktivnosti članova kartela kojima je prouzročena šteta, a među kojima se najviše ističe pokajnička izjava.⁶³

⁶⁰ Gulińska, Anna. Collecting Evidence Through Access to Competition Authorities' Files – Interplay or Potential Conflicts Between Private and Public Enforcement Proceedings?, *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies (YARS)* 8 (2015), 12, 161-180, str. 164.

⁶¹ Sud EU: T-72/09 od 15. 7. 2015., Pilkington Group / Europska komisija, EU:T:2014:1094; T-345/12 od 10. 9. 2009., Akzo Nobel NV i drugi / Komisija Europskih zajednica, EU:T:2015:50; T-198/03 od 30. 5. 2006., Bank Austria Creditanstalt AG / Komisija Europskih zajednica, ECLI:EU:T:2006:136; T-474/04 od 12. 10. 2007., Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse GmbH / Komisija Europskih zajednica, ECLI:EU:T:2007:306.

⁶² Sud EU-a: slučaj C-53/85 od 24. 6. 1986., AKZO Chemie BV and AKZO Chemie UK Ltd / Komisija Europskih zajednica, EU:C:1986:256.

⁶³ Butorac Malnar, Vlatka. Access to Documents in Antitrust Litigation cit., str. 136; EU and Croatian Perspective, Op. Gulińska, Anna. Collecting Evidence Through Access to Competition Authorities' Files Interplay or Potential Conflicts Between Private and Public Enforcement Proceedings?

O odgovornosti pokajnika za štetu prouzročenu djelovanjem kartela govori se u prethodno spomenutoj *Zelenoj* i *Bijeloj knjizi*. Kako se ne bi ugrozili pokajnički programi u *Zelenoj knjizi* se dvjema opcijama ublažavaju odgovornosti pokajnika koji su prouzročili štetu sudjelovanjem u kartelu. Prva opcija predlaže da se uvede uvjetni rabat po svim tužbama koje se odnose na kartelskog pokajnika, dok bi za ostale članove kartela krivnja za nastalu štetu ostala ista. Druga opcija odnosi se na prijedlog da se ukine solidarna odgovornost kartelskog pokajnika spram ostalih članova kartela.

Za razliku od prijedloga u *Zelenoj knjizi*, u *Bijeloj knjizi* predlaže se da se ograniči odgovornost pokajnika i prebaci na njegove ugovorne partnere. Na taj način pokajnicima bi naplata štete bila umanjena, ali se ne bi ukinula njihova građanskopravna odgovornost.⁶⁴ Upravo je Direktivom iz 2014. godine prihvaćen ovaj oblik rješenja kao obvezujući pravni propis. U Direktivi se također utvrđuje iznos regresa pokajnika koji će biti isplaćen poduzetniku, a povodeći se njegovim udjelom u nanošenju štete.⁶⁵

Određenim strategijama zakonodavstva su uspjela uspostaviti ravnotežu između javne i privatne provedbe prava tržišnog natjecanja. U ovom kontekstu interesantno je izdvojiti rješenje koje je uvela Mađarska 2009. godine dok na snagu nije stupila Direktiva iz 2014. godine. Kartelski pokajnici nisu bili odgovorni platiti odštetu koju je prouzročio kartel, osim u slučajevima kada članovi kartela ne bi bili u mogućnosti podmiriti dospjele obveze plaćanja u rokovima njihova dospijeća.⁶⁶

Direktivom iz 2014. godine Europska unija zabranila je pristup pokajničkim izjavama koje se nalaze u spisima nadležnih tijela za zaštitu tržišnog natjecanja, ograničila je odgovornost pokajnika i usmjerila je na njegove ugovorne partnere, osim u slučaju nemogućnosti podmirenja njihovih obveza. Također je onemogućila da tužitelji na jednostavan način prikupljaju dokaze, iako im je omogućena naplata potraživanja od kartelista s kojima imaju poslovni odnos. Ovakvim rješenjem Europska unija uspjela

⁶⁴ White paper on damages actions for breach of the EC anti trust rules {SEC(2008) 404} {SEC(2008) 405} {SEC(2008) 406} /* COM/2008/0165 final */, t. 2.9; Komninos, Assimakis P. Public and Private Enforcement: quod Dei Deo, quod Caesaris Caesari, Op. cit., The Relationship between str. 150.

⁶⁵ Direktiva 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije, čl. 11. st. 4. i 5.

⁶⁶ Buccirosi, Paolo; Marvão, Catarina; Spagnolo, Giancarlo. Leniency and Damages, str. 4. dostupno na: https://www.academia.edu/79771527/Leniency_and_Damages_Where_Is_the_Conflict

je očuvati efikasnost javne provedbe zaštite tržišnog natjecanja primjenom instituta imuniteta pokajnika.

3.1.2. Institut nagodbe

Od 2008. godine Europska komisija uvodi mogućnost nagodbe poduzetnicima koji su sudionici kartela. Ako tijekom istrage poduzetnici protiv kojih se provodi postupak, nakon što budu upoznati s dokazima iz spisa Komisije, priznaju uključenost u kartel Komisija će im umanjiti novčanu kaznu za 10%.⁶⁷ Ova mogućnost nagodbe omogućila je Komisiji da obradi veći broj kartelskih predmeta u manjem vremenskom roku, jer taj postupak nerijetko traje vrlo dugo. Sam postupak teče na sljedeći način: nakon što Komisija započne postupak radi utvrđivanja kartelske povrede, obavještava poduzetnike protiv kojih se vodi postupak da se u određenom roku trebaju izjasniti pristaju li sudjelovati u razgovorima radi nagodbe.⁶⁸ Poduzetnici koji pristanu na nagodbu obavještavaju se o svemu za što ih se tereti, dokazima i rasponu novčane kazne. To su povjerljive informacije koje se ne otkrivaju trećim osobama. Idući korak je da poduzetnici koji žele nastaviti sudjelovati u nagodbenom postupku podnose nagodbene prijave kojima prihvaćaju i priznaju sudjelovanje u kartelu i svoju odgovornost. Naposljetku, Komisija dostavlja strankama obavijest o utvrđenim činjenicama čiji je sadržaj usklađen sa sadržajem nagodbenih prijava, a stranke moraju Komisiji dostaviti pisani odgovor u kojem potvrđuju istinitost sadržaja obavijesti o utvrđenim činjenicama, tj. istovjetnost sa sadržajem njihove nagodbene prijave.⁶⁹ Nakon navedenog Komisija donosi odluku kojom su utvrđene povrede i izrečene novčane sankcije.

Postupci koji se provode radi utvrđivanja zabranjenih horizontalnih sporazuma, posebice kartela, vrlo su složeni te nerijetko traju nekoliko godina. Komisija, prije nego što pokrene postupak, provodi istražne radnje kako bi utvrdila postoji li osnova za pokretanje postupka. Ako se na temelju prikupljene dokumentacije utvrdi sumnja o protupravnom postupanju pokreće se postupak. Komisija, u pravilu, za otkrivanje kartela provodi ciljane nenajavljene pretrage u poslovnim prostorijama, a ocijeni li

⁶⁷ V. Butorac Malnar, J. Pecotić Kaufman, S. Petrović, D. Akšamović, M. Liszt, op. cit., str. 252.

⁶⁸ Loc. cit.

⁶⁹ Ibidem, str. 253.

potrebnim, i u ostalim prostorima sudionika kartela (stanovima), obrađuje i analizira prikupljene dokaze tijekom nenajavljene pretrage i ostale dokaze prikupljene na temelju drugih dopuštenih radnji u postupku.⁷⁰ Nakon što preliminarno utvrdi činjenice u postupku, Komisija mora stranci dostaviti Obavijest o utvrđenim činjenicama na koju stranka ima pravo dati pisanu primjedbu i predložiti izvođenje drugih dokaza i saslušanje svjedoka, dati joj uvid u spise predmeta bez uvida u poslovne tajne drugih poduzetnika, a mora omogućiti stranci da bude saslušana i na usmenoj raspravi.⁷¹

Zbog povećanja efikasnosti postupaka koje provodi Komisija, omogućeno je nagrađivanje sudionika kartela ako surađuju s Komisijom. Za suradnju, odnosno priznanje utvrđenog prekršaja, stranka dobiva pojednostavljen i kraći postupak te smanjenje kazne za 10% od Kazne koja bi inače bila propisana od strane Komisije. Stranka ima mogućnost pokretanja prijedloga za nagodbu nakon što Komisija pokrene postupak. Ova mogućnost uvedena je da bi se povećala učinkovitost Komisije, ali i da bi Komisija oslobodila svoje resurse za rad jer u pravilu kod takvih postupaka se ne podnosi tužba sudu.

Stranke mogu u svakom trenutku nakon saznanja o tome da je Komisija pokrenula iskazati želju za nagodbom. Međutim, Komisija je ta koja odlučuje je li predmet pogodan za nagodbu. Pri ocjeni je li postupak pogodan za nagodbu, Komisija se vodi svim okolnostima slučaja, a presudno je za odluku doprinosi li nagodba učinkovitosti postupka ili ne.⁷² Nakon što Komisija u postupku prikupi i analizira dokaze i preliminarno utvrdi činjenice i okolnosti, ako ocijeni da je predmet podoban za nagodbu, formalno će pokrenuti postupak i nakon toga pozvati svaku stranku pojedinačno da u određenom roku, i to ne kraće od petnaest dana, iskaže svoj interes za sudjelovanje u razgovorima o nagodbama.⁷³ Stranke imaju obvezu odgovoriti Komisiji pisanim putem u otvorenom roku. Ako je njihov odgovor pozitivan, odnosno ako pristanu na razgovore o nagodbi, Komisija sa svakom strankom koja je iskazala interes za razgovor vodi bilateralne razgovore.⁷⁴ Razgovori su povjerljivi, a stranke potpisuju izjavu o povjerljivosti koja se odnosi na sadržaj razgovora o

⁷⁰ V. Patrlj, op.cit., str. 466.

⁷¹ Loc. cit.

⁷² Ibidem, str. 469.

⁷³ Ibidem, str. 470.

⁷⁴ Loc. cit.

nagodbi i svih dokaza koji se koriste tijekom nagodbe. Ako dođe do kršenja odredbi o povjerljivosti, razgovori o nagodbi se prekidaju. Bilateralni razgovori su vrlo zahtjevan proces i zahtijevaju temeljitu pripremu. Komisija stranci izlaže svoje argumente vezane za utvrđenje povrede, izlaže joj prikupljene dokaze te najvišu moguću visinu kazne za tu povredu, pri čemu otkriva dijelove dokumentacije koja ne predstavlja poslovnu tajnu.⁷⁵ Obično Komisija sa svakom strankom provede tri razgovora, a njihovo trajanje je u prosjeku od tri do šest mjeseci. Između tih triju razgovora Komisija često vodi i neformalne razgovore kako bi se razjasnile sve nejasnoće.

Odluka o utvrđenom kartelu u postupku nagodbe ili odluka o nagodbi odluka je o povredi članka 101. UFEU-a koju Komisija donosi na temelju članka 7. i članka 23. Uredbe Vijeća (EZ) 1/2003, što je uobičajena standardna pravna osnova za sve odluke Komisije kojima se krše odredbe članka 101. i 102. UFEU-a.⁷⁶ Odluka mora sadržavati stranke u postupku, opis i cilj povrede, dokaze na temelju kojih je povreda utvrđena, trajanje povrede i novčanu kaznu za utvrđenu povredu te način na koji je novčana kazna utvrđena.⁷⁷

U postupcima nagodbe sve se stranke ne moraju uključiti na sudjelovanje u postupku nagodbe, pa se Komisija može odlučiti provoditi tzv. hibridni postupak. Tada se radi o dva različita postupka koja se vode u istom predmetu. Naime, sa strankama koje su podnijele formalni prijedlog za nagodbu Komisija će voditi postupak nagodbe i okončati ga odlukom o nagodbi, a sa strankama koje odbiju sudjelovanje u postupku nagodbe ili odustanu od njega tijekom razgovora s Komisijom vodit će se redovan postupak i donijeti posebna odluka.⁷⁸

Primjer hibridnoga postupka u postupku nagodbe je slučaj *Kamioni* (AT. 39824)⁷⁹ iz 2016. godine kada je pokajnik Komisiji otkrio kartel u pokajničkom programu te su svi sudionici kartela osim jednog pristali na sudjelovanje u pokajničkom programu. U ovom predmetu Komisija je provela postupak nagodbe s pet proizvođača kamiona i redovan postupak s jednim koji nije pristao na postupak nagodbe.

⁷⁵ Loc. cit.

⁷⁶ Ibidem, str. 472.

⁷⁷ Loc. cit.

⁷⁸ Ibidem, str. 474.

⁷⁹ Trucks (AT. 39824) od 19.7.2016.

Posljednjim izmjenama i dopunama ZZTN-a koje su na snazi od 24. travnja 2021. godine uveden je novi pravni institut nagodbe u postupku utvrđivanja kartela, a uređeno je značenje pojma kartela, tajnog kartela i nagodbe u postupku utvrđivanja kartela. Pojam nagodbe u postupcima utvrđivanja kartela određen je kao poseban institut u pravu tržišnog natjecanja u kojem stranka u postupku, dobrovoljno i u cijelosti, priznaje tijelu nadležnom za zaštitu tržišnog natjecanja da je sudjelovala u sklapanju zabranjenog horizontalnog sporazuma – kartela ili tajnog kartela i time počinila povredu članka 8. ZZTN-a i/ili članka 101. UFEU-a te izjavljuje da neće osporavati odluku tijela nadležnog za zaštitu tržišnog natjecanja.⁸⁰ Stranka protiv koje je Agencija pokrenula postupak radi utvrđivanja zabranjenog horizontalnog sporazuma može dobrovoljno priznati sudjelovanje u zabranjenom sporazumu, odnosno podnijeti pisani prijedlog za nagodbu kojim će u cijelosti priznati povredu članka 8. ZZTN-a, koji uređuje zabranjene sporazume i/ili članka 101. UFEU-a. Stranka, ako to želi, može tijekom postupka podnijeti pisani zahtjev za nagodbu, ali ako se odluči za podnošenje tog prijedloga, mora to učiniti najkasnije u roku od 30 dana od dana zaprimanja Obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku.⁸¹ Uz prijedlog za nagodbu stranka je dužna dostaviti izjavu kojom izjavljuje kako neće pokrenuti tužbu protiv rješenja Agencije kojim je utvrđena povreda članka 8. ZZTN-a i/ili članka 101. UFEU-a. Na ovaj način trebali bi se osloboditi resursi Agencije za rad na drugim složenijim predmetima, ali i pridonijeti općoj učinkovitosti rada Agencije. Ukoliko agencija prihvati prijedlog za nagodbu, sam proces postupka se ubrzava te Agencija umanjuje novčanu kaznu stranci koja je dobrovoljno priznala povredu u rasponu od 10 do 20 % novčane kazne koja bi bila izrečena da nije podnesen prijedlog za nagodbu. Budući da je uobičajeno da u postupcima otkrivanja kartela sudjeluje više stranaka, protiv onih koje ne podnesu prijedlog za nagodbu, Agencija nastavlja voditi uobičajeni postupak. Prijedlog za nagodbu ne isključuje primjenu odredbi o pokajničkom programu. Ako Agencija odbije prijedlog stranke za nagodbu, o tome pisanim putem obavještava stranku, a iskaz stranke o tom prijedlogu Agencija ne može uzeti u obzir kao jedini dokaz za utvrđivanje povrede članka 8. ZZTN-a i/ili članka 101. UFEU-a.⁸²

⁸⁰ V. Patrlj, op.cit., str. 489.

⁸¹ Čl. 52. a. st. 1.-3. ZZTN-a NN 41/21

⁸² Čl. 52. a. st. 6.-7. ZZTN-a NN 41/21

Glavna razlika između pokajničkog programa i nagodbe je ta što je kod pokajničkog programa cilj otkrivanje i dokazivanje kartela, dok je cilj nagodbe ubrzanje procedure za utvrđivanja kartela, odnosno pojednostavljenje i ubrzanje postupka donošenja odluke. Jednostavniji i kraći postupak omogućava oslobađanje resursa koji su potrebni za druge kompleksne predmete koji su u nadležnosti komisije. U konačnici to doprinosi općoj djelotvornosti rada Agencije.

4. Najznačajnije odluke Europskog suda

U ovom dijelu rada prikazat će se dva veoma značajna predmeta u kojima je Europski sud usvojio odluke kojima tumači europsku legislativu iz područja zabranjenih horizontalnih sporazuma, točnije kartela. Riječ je o predmetima *Bojila*⁸³ i *Celuloza II*.⁸⁴ Oblik usklađivanja poduzetnika kojim dolazi do svjesnog zamjenjivanja rizika konkuriranja praktičnom suradnjom poduzetnika, iako pritom ne dolazi do izričitog sklapanja sporazuma među konkurentima, prikazan je kroz slučaj *Bojila* iz 1972. godine. U predmetu *Celuloza II* iz 1993. godine Europski sud daje odgovor na pitanje kada se paralelno ponašanje poduzetnika smatra usklađenim djelovanjem, odnosno kada se poduzetnici uspješno mogu pozivati na oligopolnu međuovisnost kako bi se obranili od optužbe da zabranjenim sporazumima narušavaju tržišno natjecanje.

4.1. Slučaj *Bojila*

Slučaj *Bojila* iz 1972. godine prvi je predmet u kojem je Europski sud zauzeo stav prema kojem usklađeno djelovanje poduzetnika (i bez izričitog sporazuma o usklađenim djelovanju) predstavlja ponašanje kojim poduzetnici rizik konkuriranja svjesno zamjenjuju praktičnom suradnjom, čime narušavaju tržišno natjecanje.⁸⁵ Vrlo je važno istaknuti kako je Sud naglasio da je usklađeno djelovanje poduzetnika

⁸³ C-48/69, Imperial Chemical Industries

⁸⁴ C-89/85, A. Ahlström Osakeyhtiö i dr. (Celuloza II)

⁸⁵ V. Butorac Malnar, J. Pecotić Kaufman, S. Petrović, D. Akšamović, M. Liszt op. cit., str. 203.

svjesno ponašanje, a da se ponašanje koje je nesvjesno neće tumačiti kao usklađeno djelovanje konkurenata.

U predmetu *Bojila* sporno je bilo paralelno povećanje cijena velikih proizvođača bojila na području Europske unije. Paralelno povećanje cijena dogodilo se tri godine zaredom 1964., 1965. i 1967. Kod svih poduzetnika cijene su bile uvećane za jednake iznose, odnosno iste postotke, a sva povećanja događala su se u istim vremenskim periodima. Nakon donošenja odluke kojom je Komisija utvrdila kako postoji usklađeno djelovanje, poduzetnici su od Suda tražili da poništi odluku Komisije, tvrdeći kako se paralelna povećanja cijena mogu objasniti oligopolnom strukturom tržišta. Odnosno, ovdje je do povećanja cijena došlo na temelju samostalnih odluka pojedinih poduzetnika, koje su potaknute objektivnim poslovnim potrebama, a naročito potrebom za povećanjem niske stope profita u proizvodnji boja.⁸⁶ Nasuprot tome, Komisija je tvrdila da je nerealno pretpostaviti da bi glavni proizvođači na zajedničkom tržištu, bez prethodnog usklađivanja, mogli povećati svoje cijene, u praktično istom trenutku, za jednu te istu paletu proizvoda.⁸⁷

Sud EU-a presudio je u korist Komisije. Utvrdili su kako su sva tri povećanja cijena povezana, ne mogu se gledati izolirano i pokazuju kako je došlo do povećanja suradnje među konkurentima. U prvom valu povećanja cijena ona su se dogodila u vremenskom razmaku od dva dana na području cijelog EU-a. Druga dva vala jasno prikazuju otvorenu suradnju poduzetnika. Naime, povećane cijene prvo je najavilo dvoje poduzetnika, a zatim je ostalo vremena za ostale da prilagode svoje cijene. Takva je najava povećanja cijena rezultirala transparentnim tržištem glede postotka povećanja cijena.⁸⁸ Budući da je riječ o pet odvojenih nacionalnih tržišta na kojima su cijene i strukture troškova različite, Sud je ocijenio da je sasvim nevjerojatno da bi moglo doći do spontanog i identičnog povećanja cijena na svim nacionalnim tržištima, u isto vrijeme i za istu paletu proizvoda.⁸⁹ Na temelju navedenog, Sud je utvrdio da se identično i sveopće povećanje cijena može objasniti samo postojanjem

⁸⁶ loc. cit.

⁸⁷ Ibidem, str. 204.

⁸⁸ Loc. cit.

⁸⁹ Loc. cit

zajedničke namjere poduzetnika da prilagode razinu cijena te da izbjegnu rizik konkuriranja koji je uobičajen za situaciju kada dolazi do povećanja cijena.⁹⁰

Pored izričitih sporazuma i odluka udruženja poduzetnika, članak 101. UFEU-a zabranjuje i usklađeno djelovanje poduzetnika. Sud nastoji oligopolno paralelno ponašanje zahvatiti zabranama iz navedenog članka. Nadalje, Sud ocjenjuje kako ne treba poistovjećivati paralelno ponašanje i usklađeno djelovanje, ali se paralelizam može tumačiti kao jedan od elemenata za dokazivanje usklađenog djelovanja. Sud je zauzeo stav da poduzetnici smiju određivati cijene tako da uzimaju u obzir stvarno ili očekivano ponašanje svojih konkurenata, čime zapravo kaže da paralelno ponašanje glede cijena nije *per se* zabranjeno, ali ne smiju surađivati sa svojim konkurentima radi utvrđivanja usklađenog načina postupanja glede povećanja cijena te osiguravati uspjeh takvog usklađivanja prethodnom eliminacijom svake neizvjesnosti u međusobnom ponašanju u vezi s bitnim elementima takvog postupanja kao što su iznos, datum i mjesto povećanja.⁹¹

Presuda se susrela s brojnim kritikama javnosti zbog toga što se Sud nije pozvao na izravne dokaze o protukonkurentskom kontaktu, kao što je to napravila Komisija, nego je svoje stajalište temeljio na paralelizmu u ponašanju poduzetnika i površnoj analizi tržišta bojila.

4.2. Slučaj *Celuloza II*

Odluka Europskog suda u predmetu *Celuloza II* vrlo je značajna jer je ovdje Europski sud odstupio od ranije zauzetog stava o paralelnom ponašanju poduzetnika konkurenata. Ovo tumačenje suda veoma je važno za razumijevanja instituta usklađenog djelovanja (kao jednog oblika zabranjenih horizontalnih sporazuma) i njegovo dokazivanje. Sud je kroz presudu u predmetu *Celuloza II* dao odgovor na pitanje kada se poduzetnici smiju pozivati na oligopolnu međuovisnost da bi dokazali kako nisu usklađeno djelovali i time povrijedili propise kojima se štiti tržišno natjecanje. Sud je potvrdio da nema zabranjenog horizontalnog sporazuma (tj. usklađenog djelovanja), kada je riječ o nekoluzivnom paralelnom ponašanju

⁹⁰ Loc. cit.

⁹¹ Ibidem, str. 205.

poduzetnika. Stoga Komisija ne može dokazivati usklađeno djelovanje poduzetnika samo na temelju njihovog paralelnog ponašanja, osim ako se nakon detaljne ekonomske analize ne utvrdi da je usklađeno djelovanje jedino vjerojatno objašnjene paralelnog ponašanja poduzetnika.⁹²

U predmetu *Celuloza II* sporno je bilo signaliziranja cijena među poduzetnicima. Komisija je utvrdila da su trideset i šest proizvođača celuloze i tri njihova trgovinska udruženja, koja nisu imala sjedište u Europskoj uniji, a čiji je ukupni tržišni udio u prodaji celuloze na tržištu Europske unije iznosio oko 60%, prekršili članak 101. UFEU zbog usklađenog djelovanja.⁹³ Naime, svi proizvođači su svojim kupcima unaprijed najavili podizanje cijena u narednom kvartalnom razdoblju. Komisija je svoju odluku temeljila na sljedećim činjenicama: proizvođači su najavljivali svoje cijene istodobno ili gotovo istodobno (unutar nekoliko dana ili čak nekoliko sati), najavljene cijene bile su jednake, stvarno naplaćene cijene bile su jednake najavljenim cijenama, visina cijena bila je jednaka tijekom duljeg razdoblja, usprkos promjenama u troškovima i potražnji.⁹⁴

Argumenti poduzetnika kako se navedena situacija može objasniti nekoluzivnom oligopolnom međuovisnošću Komisija je odbila. Pred Sudom EU-a pokrenut je postupak protiv ove odluke Komisije te se kroz ekonomska vještačenja došlo do zaključka kako se navodno protukonkurentsko postupanje poduzetnika ipak može opravdati zbog strukture i karakteristika mjerodavnog tržišta. Najvažniji dio analize koncentrirao se na pitanje mogu li se kvartalne prethodne najave cijena same po sebi smatrati povredom članka 101., odnosno predstavljaju li one dokaz o prethodnom usklađivanju poduzetnika.⁹⁵

Sud je donio odluku da se kvartalna najava cijena ne može smatrati povredom članka 101. Nadalje, smatrao je kako prethodno najavljivanje cijena nije dovelo do umjetne transparentnosti na tržištu. Međutim, sud je smatrao relevantnim da se komunikacija poduzetnika, koju je osudila Komisija, svodi na najavljivanje cijena trećima, tj. kupcima celuloze, pa da je u konkretnom slučaju riječ o tržišnom ponašajnu koje ne smanjuje neizvjesnost glede budućih postupaka konkurenata. U

⁹² Ibidem, str. 207.

⁹³ Ibidem, str. 208.

⁹⁴ Loc. cit.

⁹⁵ Loc. cit.

trenutku kada dolazi do najavljivanja cijena, poduzetnik ne može biti siguran kako će se drugi ponašati u budućnosti.⁹⁶ Iako je Komisija posjedovala dokaze od međusobnoj komunikaciji poduzetnika, Sud ih nije smatrao relevantnima jer Komisija nije specificirala proizvođače između kojih je došlo do usklađenog djelovanja kroz konkretne dokumente.

Nakon presude Suda u predmetu *Celuloza II* razumljivo je koje je mjerilo za određivanje povrede članka 101. UFEU-a u kontekstu paralelnog ponašanja konkurenata. Dakle, postoji povreda članka 101. UFEU-a (odnosno zabranjeni horizontalni sporazum), ako je usklađeno djelovanje poduzetnika jedino vjerojatno objašnjenje za njihovo paralelno ponašanje (npr. paralelno povećanje cijena).

Daljnji razvoj sudske prakse u ovom području bio je usmjeren na utvrđivanje koja vrsta međusobnih kontakata poduzetnika se može okarakterizirati kao dokaz o usklađenom djelovanju. Usklađeno djelovanje se razlikuje po tome je li ono izravno ili prešutno te ga nije nužno precizirati. Prema sudskoj praksi, institut usklađenog djelovanja podrazumijeva kontakte poduzetnika koji su uzajamni (recipročni). Ipak, kriterij uzajamne komunikacije između poduzetnika može se opširno tumačiti. Stoga, Sud smatra da je uvjet uzajamnosti zadovoljen ako je jedan konkurent „otkrio svoje buduće namjere ili ponašanje na tržištu drugome na njegovo traženje“ ili ako taj drugi „u najmanju ruku prihvati“ takvo otkrivanje namjera ili takvo ponašanje.⁹⁷ Ipak, ako se sudionik razgovora jasno ne ogradi od sastanka, smatrat će se da podupire rezultate sastanka i da će se pridržavati onoga što je na njemu dogovoreno. Uzajamnim kontaktom smatra se i onaj sastanak na kojemu jedna strana samo prima informacije od konkurenta, bez otkrivanja vlastitih budućih namjera.

⁹⁶ Ibidem., str. 209

⁹⁷ Ibidem., str. 126

5. Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja osnovana je 20. rujna 1995. godine Odlukom Hrvatskog sabora, a s radom započinje 1997. godine. Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja je opće nacionalno regulatorno tijelo nadležno za zaštitu tržišnog natjecanja na svim tržištima u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja te ostalim podzakonskim propisima neophodnima za njegovu provedbu.⁹⁸

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja odgovara za svoj rad Hrvatskom saboru i obvezna je do 30. lipnja tekuće godine podnijeti Godišnje izvješće o radu za prethodnu kalendarsku godinu.

Kako AZTN nema mogućnost ostvarivati vlastite prihode, sredstva za rad osiguravaju se iz državnog proračuna Republike Hrvatske. U skladu s financijskim mogućnostima državnog proračuna RH, Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja osiguravaju se financijska sredstva potrebna za učinkovito izvršavanje ovlasti, odnosno za provedbu Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja. Svrha zaštite tržišnog natjecanja jest prvenstveno stvaranje prednosti za potrošače i stvaranje jednakosti za sve poduzetnike koji pridonose ukupnom gospodarskom razvoju. U situacijama kada poduzetnici na tržištu narušavaju pravično tržišno natjecanje (primjerice, jer sklapaju sporazume o međusobnoj suradnji ili zloupotrebljavaju vladajući položaja na tržištu) zadaća je AZTN-a da otkrije i dokaže takvo djelovanje te da sankcionira prekršitelje, čime šalje jasnu poruku ostalim sudionicima tržišta o tome kako se na tržištu trebaju ponašati kako bi tržišna utakmica ostala pravična. Slobodna poduzetnička inicijativa ne bi se smjela ograničavati, ali se njen razvoj odvija prema pravilima tržišnog natjecanja koja su preventivna i represivna. Kako bi razvoj tržišnog natjecanja bio što efikasniji vrlo je bitno i jačanje razumijevanja i znanja o navedenim pravilima, što je jedan od prioriteta AZTN-a. Stoga je promicanje kulture tržišnog natjecanja i upozoravanje na propise kojima je definirano koje se poduzetničke aktivnosti smatraju protupravnima iz razloga što narušavaju ili ugrožavaju tržišno natjecanje, jedna od primarnih zadaća AZTN-a. Ultimativni cilj AZTN-a je pridonijeti razumijevanju problema tržišnog natjecanja u svim strukturama izvršne, zakonodavne i sudbene

⁹⁸ <https://www.aztn.hr/o-nama/> (23.03.2022.)

vlastite informirati državnu upravu, ali i širu javnost, o pojavnostima koje se odnose na zaštitu tržišnog natjecanja.⁹⁹

Tržišno natjecanje u konačnici koristi svima: potrošačima, poduzetnicima i gospodarstvu u cjelini. Osigurava bolju ponudu i kvalitetu te niže cijene proizvoda i usluga, potiče inoviranja i djeluje na gospodarski rast. Stoga je nužno podizanje svijesti o važnosti njegove zaštite.

Vizija Agencije jest uspostaviti i očuvati djelotvorno tržišno natjecanje koje će poticati dugoročni rast i osigurati maksimalnu korist i dobrobit potrošačima te poticati poduzetnike na unaprjeđenje efikasnosti i inovacija.¹⁰⁰

Misija Agencije je da otklanjanjem zapreka i slabosti pomogne tržištu da dobro funkcionira za potrošače, poduzetnike i gospodarstvo u cjelini. Kroz djelotvorno tržišno natjecanje nastoji se potaknuti formiranje uvjeta za gospodarski rast temeljen na konkurentnim tržištima. Navedeno zahtijeva angažman i svih državnih tijela, koja će stvoriti jasna pravila za postupanje na tržištu, a ne samo Agencije. Osim toga, misija AZTN-a je i prepoznavanje, otklanjanje i sankcioniranje trgovačkih postupanja koja predstavljaju nepoštene trgovačke prakse u lancu opskrbe, kao i u jačanju gospodarske kulture uspostavljanjem uvjeta jednakopravnosti i ravnoteže u poslovnim odnosima između svih sudionika u lancu opskrbe hranom.¹⁰¹

Ciljevi AZTN-a su:

- 1) Otklanjanje ograničenja koja sputavaju djelovanje sila tržišnog natjecanja i jačanje kulture tržišnog natjecanja
- 2) Provedba sustava mjera zaštite tržišnog natjecanja na hrvatskom tržištu i integriranje u sustav zaštite tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu Europske unije i
- 3) Promicanje svijesti o koristi koju građanima donosi tržišno natjecanje i jačanje kulture tržišnog natjecanja.¹⁰²

Pod nadležnost AZTN-a, sukladno Zakonu o zaštiti tržišnog natjecanja spada i:

⁹⁹ <https://www.aztn.hr/o-nama/> (23.03.2022.)

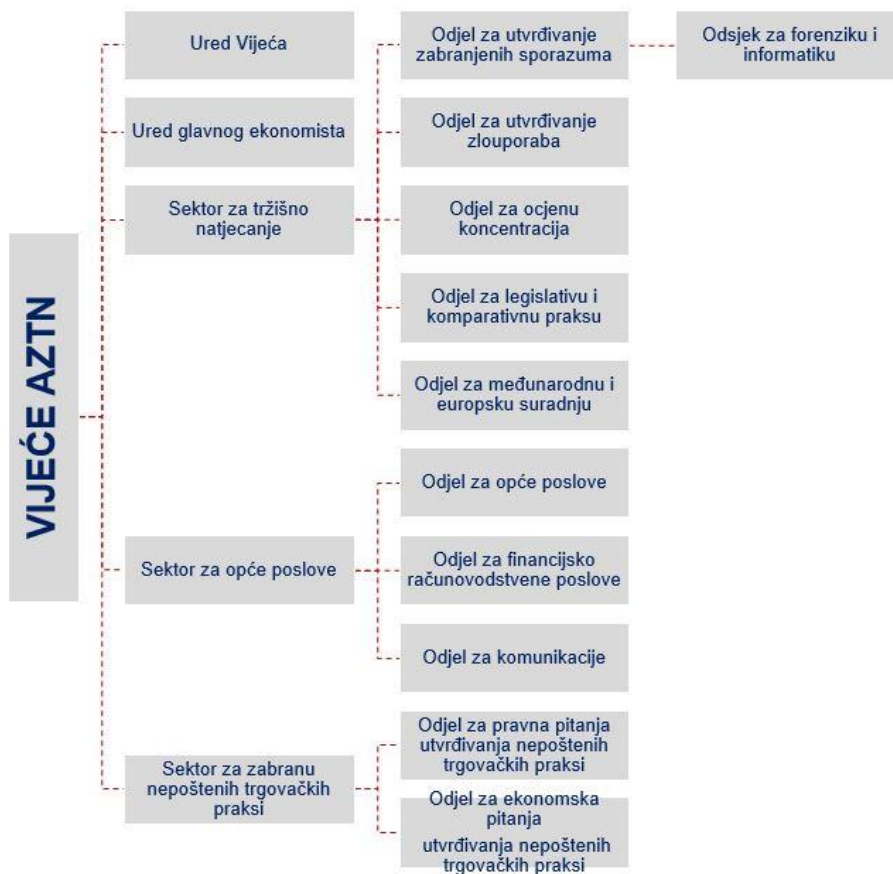
¹⁰⁰ <https://www.aztn.hr/o-nama/> (24.03.2022.)

¹⁰¹ <https://www.aztn.hr/o-nama/> (24.03.2022.)

¹⁰² <https://www.aztn.hr/o-nama/vizija-i-misija/> (24.03.2022.)

- utvrđivanje nedopustivih sporazuma između poduzetnika te propisivanje mjera, uvjeta i rokova za otklanjanje štetnih učinaka zabranjenih sporazuma,
- utvrđivanje zlouporabe vladajućeg položaja poduzetnika te zabrana bilo kakvih daljnjih ponašanja koja dovode do zlouporabe, kao i utvrđivanje mjera, uvjeta i razdoblja za otklanjanje štetnih učinaka takvog ponašanja,
- *ex ante* ocjena dopuštenosti namjere provedbe koncentracija poduzetnika.¹⁰³

Slika 3. Struktura vijeća AZTN-a

Izvor: <http://www.aztn.hr/ea/wp-content/uploads/2015/05/struktura.jpg> (24. ožujka 2022.)

Kao što je vidljivo iz slike 1., radom Agencije upravlja Vijeće AZTN-a. Vijeće se sastoji od pet članova, a to su: predsjednica Vijeća, zamjenik predsjednika Vijeća te tri člana Vijeća. Hrvatski Sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, a nakon provedenog javnog natječaja, imenuje predsjednika i članove Vijeća u trajanju mandata od pet godina. Vijeće je tijelo koje donosi odluke o svim pitanjima za koje je AZTN odgovoran u provedbi propisa iz područja zaštite tržišnog natjecanja.

¹⁰³ <https://www.aztn.hr/o-nama/> (24. ožujka 2022.)

5.1. Odluke AZTN-a

U svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, brojni su primjeri kartelskih sporazuma kojima se narušava tržišno natjecanje. U daljnjem tekstu bit će prikazani primjeri iz prakse u kojima je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja donijela značajne odluke.

5.1.1. Osječki pekarski kartel

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja konstatirala je kako su Obrtnička komora Osječko-baranjske županije, Udruženje obrtnika Osijek i sedamnaest obrtnika pekara narušili tržišno natjecanje u vremenskom periodu od 16. veljače 2011. do 14. lipnja 2012. godine. Naime, oni su 16. veljače 2011. godine sklopili zabranjeni sporazum, na sastanku Selekcije pekara Udruženja Obrtnika Osijek, kojim su utvrdili orijentacijsku cijenu bijelog kruha koja je iznosila osam kuna. Ovim sporazumom počinili su jednu od najtežih povreda propisa o zaštiti tržišnog natjecanja, budući da su nekad izravni konkurenti na tržištu pekarskih proizvoda svoju međusobnu konkurenciju odlučili zamijeniti suradnjom.

U ovom postupku utvrđeno je kako tržišno natjecanja ipak nije značajno narušeno jer sedamnaest pekara obrtnika koji su bili dio zabranjenog sporazuma nema značajnu tržišnu moć na tržištu na kojem djeluju, a sam sporazum je imao i limitiran geografski doseg (područje Osječko-baranjske županije). Sporazum je trajao kratko vremensko razdoblje, a ni svi pekari koji su sudjelovali u dogovoru nisu povisili svoje cijene kruha. No, zbog činjenice da svi dogovori o cijenama između konkurenata predstavljaju najtežu povredu Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja, odnosno tzv. kartelski sporazum, Agencija je akterima tog zabranjenog sporazuma prvi put u svom djelovanju izrekla upravno kaznene mjere za čije je izricanje ovlasti stekla krajem listopada 2010.

Radi se o simboličnim kaznama koje su iznosile 50 tisuća kuna za Udruženje obrtnika Osijek, 1500 kn za poduzetnike koju su povisili cijene te 500 kn za one koji su bili sudionici dogovora, ali nisu podigli cijene. Ove kazne su više bile preventivne mjere i oblik javnog upozorenja ostalim poduzetnicima kako se razmjena informacija vezanih za cijene, troškove proizvodnje, količine, kupce i slično, smatraju ograničenjem tržišnog natjecanja te da su za takve prekršaje mogući najveći iznosi

upravno-kaznenih mjera. Važno je istaknuti kako su i oni pekari koji su samo sudjelovali na sastanku, iako nisu podigli cijene nakon njega, tj. nisu izvršili zabranjeni sporazum, ipak povrijedili propise o zaštiti tržišnog natjecanja jer se nisu ogradili od zaključaka koji su doneseni na sastanku. Iz tog razloga nisu mogli biti oslobođeni odgovornosti. Činjenica je i da većina sudionika sporazuma nije bila svjesna da je dogovor o cijenama nedozvoljen.

Upravno kaznena mjera u cijelosti čini prihod Državnog proračuna RH i uplaćuje se po konačnosti rješenja Agencije. Ukoliko se podnese tužba protiv rješenja, upravno kaznena mjere se uplaćuju po pravomoćnosti sudske odluke, no kazna se uvećava za zakonske kamate od dana dostave rješenja.

Agencija je kroz postupak ustanovila da je ključnu ulogu u postizanju navedenog zabranjenog sporazuma imalo Udruženje obrtnika, unatoč tome što baš oni imaju posebnu obavezu i odgovornost da educiraju i upoznaju svoje članove s propisima Republike Hrvatske, pa tako i s propisima o zaštiti tržišnog natjecanja. Udruženje je prilikom sazivanja sastanka imalo spoznaje o odredbama ZZTN-a, iz čega proizlazi zaključak kako su znali (ili su barem morali znati) da su dogovori o cijenama među konkurentima nedozvoljeni.

5.1.2. Kartel trgovaca uredskim materijalom

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja utvrdila je da su 6. veljače 2008. godine devet tvrtki (inače članice *Udruge trgovaca uredskim materijalom*, dalje: Udruga) i Udruga na prvoj sjednici Udruge sklopile zabranjen horizontalni sporazum koji predstavlja najteži oblik narušavanja tržišnog natjecanja, odnosno kartel. Naime, Sporazumom o nastupanju na tržištu u prodaji uredskog materijala (Udruga, pet zagrebačkih tvrtki – „BIRODOM d.o.o.“, „INGPRO d.o.o.“, „TIMI d.o.o.“, „TIP Zagreb d.o.o.“ i *Zvibor, d.o.o.*, riječka tvrtka *Jadran – Informatika d.o.o.*, „PETRIX PROMET d.o.o.“ iz Križevaca, „TIP Kutina“ i „TEXT PAPIR d.o.o.“ iz Splita) izričito su dogovorili način formiranja cijena i podjelu kupaca pri prodaji uredskog materijala.¹⁰⁴ Cilj sporazuma bilo je ograničavanje tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu uredskim materijalom na području Republike Hrvatske u razdoblju od 6. veljače 2008. godine

¹⁰⁴ <https://www.aztn.hr/kartel-clanica-udruge-trgovaca-uredskim-materijalom/> (28. ožujka 2022.)

do 15. studenoga 2010. godine, kada je Udruga trgovaca uredskim materijalom, na temelju pravomoćnog rješenja Gradskog ureda za opću upravu Grada Zagreba, brisana iz Registra udruga Republike Hrvatske.¹⁰⁵

Agencija je utvrdila da se sporazuma pridržavala većina tvrtki koje su u njemu sudjelovale, sve do gašenja Udruge. Ovaj sporazum predstavlja teško ograničenje tržišnog natjecanja kakvo je strogo zabranjeno Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja.

Agencija je konstatala da je uloga Udruge bila presudna prilikom sklapanja gore opisanog sporazuma zbog toga što je ona bila izravno uključena u postupak izrade pravila ponašanja koja su se odnosila na članove Udruge pri određivanju kupaca, ali i pri prodaji proizvoda. Sastavni dio zabranjenog sporazuma bila su pravila, a Udruga svojim članovima nameće obvezu da se pridržavaju ovih pravila pod prijetnjom sankcija, o čemu je sama vodila računa.

Iako su se u postupku pred Agencijom članice Udruge očitovale kako je do udruživanja došlo zato da bi se oni, kao mali poduzetnici, zajedničkim nastupanjem na tržištu u segmentu nabavke robe, zaštitili od velikih poduzetnika, izravni dokazi, kao i to da se ni jedan od članova Udruge, pa ni sama Udruga, nije ogradio ili povukao od takvog dogovorenog načina ponašanja, govore u prilog činjenici da je upravo udruživanje služilo kao sredstvo za funkcioniranje kartela.¹⁰⁶

Kroz vrijeme provođenja ovog sporazuma, umjesto međusobne konkurencije među pripadnicima udruge, tržištem je *upravljao* njihov međusobni sporazum. Iako članovi sporazuma vrlo vjerojatno nisu bili svjesni kako rade nešto nezakonito, to ih ne izuzima od odgovornosti za protupravno postupanje. Stoga je Agencija (nakon što je utvrdila da u ovom premetu postoji kartelski sporazum) protiv sudionika sporazuma podnijela optužni prijedlog nadležnom prekršajnom sudu, koji je prema tada važećim propisima bio nadležno tijelo za izricanje sankcije sudionicima kartela.

¹⁰⁵ <https://www.aztn.hr/kartel-clanica-udruge-trgovaca-uredskim-materijalom/> (28. ožujka 2022.)

¹⁰⁶ <https://www.aztn.hr/kartel-clanica-udruge-trgovaca-uredskim-materijalom/> (28.03.2022.)

5.1.3. Kartel autobusnih prijevoznika u Međimurju

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja izrekla je upravno-kaznenu mjeru zbog sklapanja zabranjenog horizontalnog sporazuma (konkretno, kartela) *Presečki grupi d.o.o.* iz Krapine i *Rudi-expressu d.o.o.* iz Mihovljana te Borisu Jambrošiću - vlasniku obrta *Jambrošić Tours* iz Murskog Središća i Željku Jakopiću - vlasniku obrta *Autobusni prijevoznik Turist* iz Sv. Martina na Muri.

U ovom predmetu radi se o dva ugovora: Sporazumu o poslovnoj suradnji sklopljenom 1. veljače 2011. godine i Ugovoru o zajedničkom obavljanju županijskog linijskog prijevoza putnika na području Međimurske županije od 1. ožujka iste godine. U njima se nalaze odredbe o direktnom utvrđivanju cijena javnog linijskog prijevoza za područje Međimurske županije, raspodjeli tržišta navedene županije između aktera ugovora, usklađivanju i registraciji linija te o zajedničkom djelovanju u narednim natjecanjima za obavljanje prijevoznčkih usluga učenika osnovnih škola s područja Međimurske županije. Poduzetnici su u periodu od 1. veljače 2011. godine do 9. listopada 2012. godine postupali protivno Zakonu o zaštiti tržišnog natjecanja, čime su narušili tržišno natjecanje na tržištu linijskog prijevoza, posebice linijskog prijevoza učenika osnovnih škola s područja Međimurske županije.

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja izrekla je kazne u iznosu od 1.009.000 kn *Presečki grupi, d.o.o.*, 98 tisuća kuna *Rudi-expressu, d.o.o.*, 80 tisuća kuna Borisu Jambrošiću te 67 tisuća kuna Željku Jakopiću.

Kroz provođenje postupka ustanovljeno je da je sporazum sklopljen na inicijativu *Presečki grupe, d.o.o.* i to neposredno nakon što je na provedenom javnom natjecanju (u konkurenciji s još pet prijevoznika, među kojima su bili i *Rudi-express, d.o.o.*, „*Jambrošić Tours* i prijevoznik *Turist*) *Presečki grupa d.o.o.* od Međimurske županije dobila svih 106 dozvola za obavljanje prijevoza na području Županije.¹⁰⁷ Tako su među potpisnicima ugovora pismeno dogovorene cijene voznih karata i podjela linija, odnosno omjer tržišta koje svaki od sudionika dobiva. Svega navedenog u ugovoru su se u praksi i pridržavali. No, ostale odredbe koje su se odnosile na buduće zajedničke aktivnosti nisu bile ostvarene u praksi.

¹⁰⁷ <https://www.aztn.hr/kaznjen-kartel-autobusnih-prijevoznika-u-medimurju/> (2.03.2022.)

U konkretnom slučaju, riječ je o sporazumu o cijenama i podjeli tržišta između konkurenata na istom tržištu (tj. o kartelu), što predstavlja najteži oblik povrede odredbi Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja. Inicijator, *Presečki grupa, d.o.o.*, snosi najveću odgovornost za sklapanje tog sporazuma pa im je stoga izrečena i najveća kazna, dok su ostalim sudionicima sporazuma u obzir uzete olakotne okolnosti s obzirom na vremensko i teritorijalno ograničenje sporazuma – odnosio se samo na područje Međimurske županije, a neke njegove odredbe nisu primijenjene u praksi.¹⁰⁸

5.1.4. Kartel autoškola iz Splita

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja utvrdila je kako je sklopljen kartelski sporazum između četrnaest autoškola s područja Splita. Autoškole su se dogovarale o povećanju cijena školovanja kandidata za upravljanje vozilima B kategorije, a dogovor se počeo primjenjivati od 1. siječnja 2018. godine. Sumnju o postojanju zabranjenog sporazuma izazvale su izjave predstavnika autoškola u različitim medijima. AZTN je zbog indicija o postojanju dogovora proveo nenajavljeno istraživanje autoškola, gdje su pronašli dokaze o postojanju sporazuma o cijenama.

Tijekom postupka AZTN je prikupio opsežne dokaze o postojanju sporazuma, kao što su: izjave u medijima, prikupljeni podatci i dokumenti, očitovanja i iskazi predstavnika autoškola tijekom postupka te posebice prepiska predstavnika autoškola preko aplikacije *WhatsApp* do koje su došli forenzični informatičari AZTN-a. Iz prepiski je vidljivo kako su se kroz ovaj kanal dogovarali o održavanju sastanaka, međusobno podržavali u povećanju cijena bez popuštanja pod pritiskom javnosti koja je zahtijevala niže cijene. Kako bi utvrdili pridržavaju li se svi dogovora, neki od sudionika vršili su pritisak na ostale da pošalju nove službene cjenike kako bi se moglo kontrolirati jesu li se svi sudionici držali dogovora. S namjerom da prikriju svoj zabranjeni postupak i kako bi se kreirala iluzija tržišnog natjecanja, autoškole su svoje nove cjenike objavile u razmaku od nekoliko dana, a cijene nisu bile identične, nego je postojala beznačajna razlika.

¹⁰⁸ <https://www.aztn.hr/kaznjen-kartel-autobusnih-prijevoznika-u-medimurju/> (2.03.2022.)

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja je kod određivanja iznosa upravno-kaznenih mjera uzela u obzir težinu, opseg, vrijeme trajanja i utvrđene olakotne i otegotne okolnosti. Pritom valja imati na umu da se u slučajevima kad neki poduzetnik djeluje na više različitih tržišta, iznos upravno-kaznene mjera utvrđuje u postotku isključivo od prihoda koji takav poduzetnik ostvaruje na konkretnom mjerodavnom tržištu, a ne od njegovih ukupnih prihoda.¹⁰⁹ AZTN je primjenom tih kriterija *Auto školi*

Bruno izrekao upravno-kaznenu mjeru od 25 tisuća kuna, *Auto školi Dalmacija* od 60 tisuća kuna, *Auto školi Golf* od 30 tisuća kuna, *Auto školi Hajduk* od 50 tisuća kuna, *Auto školi Princ* od 10 tisuća kuna, poduzetniku *Croatia Start* od 50 tisuća kuna, poduzetniku *Instruktor* od 30 tisuća kuna, poduzetniku *Kružni tok* od 50 tisuća kuna, poduzetniku *Sprint* od 10 tisuća kuna, poduzetniku *Telefax* od 50 tisuća kuna, poduzetniku *Bul* od 30 tisuća kuna, poduzetniku *Sušić* od 10 tisuća kuna, obrtu *Classic – R* od 10 tisuća kuna i poduzetniku *Semafor* u iznosu od 50 tisuća kuna.¹¹⁰

5.1.5. Kartel Hrvatskog društva ortodonata o minimalnom cjeniku ortodontskih usluga

Hrvatsko društvo ortodonata (dalje u tekstu: HDO) je donošenjem Minimalnog cjenika ortodontskih usluga sklopilo zabranjeni sporazum o cijenama i na taj način prekršilo propise o zaštiti tržišnog natjecanja. HDO je dobrovoljno udruženje doktora dentalne medicine, specijalista ortodontije, koje djeluje s ciljem usavršavanja svojih članova i predstavljanja ove struke kako u tijelima Hrvatskog liječničkog zbora tako i javnosti. AZTN je nedvojbeno utvrdila da Minimalni cjenik ortodontskih usluga, medijski oglašen na mrežnim stranicama HDO-a, sadrži popis ortodontskih usluga i minimalne cijene što predstavlja zabranjeni sporazum. Cjenik se primjenjivao u razdoblju od 1. listopada 2010. godine do 9. listopada 2013. godine. Zbog kršenja Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja HDO-u je izrečena simbolična kazna u iznosu od 150 tisuća kuna, a minimalni cjenik je proglašen ništetnim.

¹⁰⁹ <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-kartelni-sporazum-14-autoskola-sa-splitskog-podrucja/> (29.02.2022.)

¹¹⁰ <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-kartelni-sporazum-14-autoskola-sa-splitskog-podrucja/> (29. veljače 2022.)

Budući da se Minimalni cjenik nalazio javno objavljen na mrežnim stranicama HDO-a tijekom tri godine i tako bio dostupan i onim članovima toga interesnog udruženja koji nisu bili prisutni prilikom njegovog donošenja, HDO je odstupio od uobičajenog i dozvoljenog tržišnog ponašanja, a na štetu učinkovitog tržišnog natjecanja.¹¹¹ HDO nema zakonsku osnovu za sastavljanje cjenika jer je za to ovlaštena samo Hrvatska komora dentalne medicine prema svojim statutarnim i zakonskim ovlastima. Činjenica da Komora ne utvrđuje minimalne cijene ortodontskih usluga u posebnom cjeniku ne ovlašćuje izravno ili neizravno HDO da to čini.

Pri izricanju upravno-kaznene mjere, Agencija je uvažila činjenicu da je važećim propisom utvrđivanje minimalnih cijena na tržištu dentalnih (i ortodontskih) usluga još uvijek dozvoljeno, iako je za njihovo utvrđivanje ovlaštena Hrvatska komora dentalne medicine, koja, za razliku od drugih djelatnosti iz područja dentalne medicine, nije iskoristila tu svoju ovlast i donijela cjenik koji bi sadržavao i minimalne cijene ortodontskih usluga.¹¹² Osim toga, Agencija je prilikom donošenja odluke uzela u obzir i činjenicu da pripadnici udruženja nisu bili obvezni upotrebljavati spomenuti cjenik, a nisu bili ni sankcionirani u slučaju kada ga nisu koristili.

5.1.6. Kartel upravitelja zgrada iz Pule i Splita

Inicijativu za pokretanje postupaka u ovdje opisanom predmetu AZTN je zaprimio od udruga *Dalmatinski potrošač* iz Splita i *Potrošač* – društvo za zaštitu potrošača Istre. Pokrenuta su dva postupa protiv sedam upravitelja stambenih zgrada sa šireg područja Splita te protiv četiri upravitelja stambenih zgrada s područja Pule.

Rješenjem kojim je okončan postupak u Splitu, a riječ je o upraviteljima stambenih zgrada *Tehnoplast* d.o.o., *Stano-uprava* d.o.o., *Novi dani* d.o.o., *Dub-inženjering* d.o.o., *Jamb-tukić* d.o.o., *Dika* d.o.o. i *Upravitelj* d.o.o., AZTN je utvrdio da su oni izričitim dogovorom, odnosno usklađenim djelovanjem, nakon sastanka upravitelja stambenih zgrada održanog u prosincu 2007. godine u prostorijama *Stano-uprave* d.o.o. u Splitu, povećanjem naknade za pružanje usluge upravljanja stambenim zgradama na isti ciljani iznos, počevši od 1. siječnja 2008. godine, izravno utvrdili

¹¹¹ <https://www.aztn.hr/minimalni-cjenik-ortodontskih-usluga-je-zabranjeni-sporazum/> (29.02.2022.)

¹¹² <https://www.aztn.hr/minimalni-cjenik-ortodontskih-usluga-je-zabranjeni-sporazum/> (29.03.2022.)

cijene te usluge, čime su u smislu propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sklopili zabranjeni sporazum (tj. kartel).¹¹³ Takve radnje usmjerene su na ograničavanje i sprječavanje konkurencije na mjerodavnom tržištu pružanja usluga stambenog upravljanja u gradovima Splitu, Kaštelima, Trogiru, Solinu i Dugome Ratu. U postupku kojeg je provela Agencija nedvojbeno je utvrđeno kako su navedeni upravitelji na spomenutom sastanku usuglasili visinu naknade za usluge upravljanja stambenim zgradama te kasnije usklađeno djelovali uvećanjem naknade za 0,25 kn po metru kvadratnom stambenog prostora. Naknada koju su dogovorili bila je u primjeni od 1. siječnja 2008. godine, a AZTN je utvrdio kako je ovaj dogovor nesporno naštetio tržišnom natjecanju među konkurentima. Na navedenom području tržišni udio pružatelja usluga koji su sudjelovali u kartelskom sporazumu je vrlo visok, a 2008. godine se još povećao i iznosio je više od 90 %.

Rješenjem kojim je okončao postupak protiv upravitelja iz Pule i to: *Eki inženjeringa* d.o.o., *Uljanik upravljanja stambeno-poslovnim zgradama* d.o.o., *Stambenog inženjeringa* d.o.o. i upravitelja *Kany* d.o.o., AZTN je utvrdio da su oni potpisnici Odluke koju su donijeli u Puli 15. svibnja 2008. godine, koja je stupila na snagu 1. lipnja 2008. godine, a kojom su izravno utvrdili visinu naknade za pružanje usluge upravljanja stambenim zgradama.¹¹⁴ Odlukom je utvrđeno uvećanje naknade za redovno održavanje te minimalna naknada upravitelja neovisno o njezinu načinu obračuna. Navedenim dogovorom potpisnici Odluke sklopili su zabranjeni sporazum s ciljem ograničavanja tržišnog natjecanja. Stoga je AZTN utvrdio da ta Odluka od dana njenog stupanja na snagu predstavlja zabranjen kartelski sporazum jer bez obzira na njen stvarni učinak ona sadrži teška ograničenja tržišnog natjecanja.

Kod oba postupka utvrđeno je kako visina naknade za usluge koje pružaju upravitelji stambenih zgrada ne može biti ista jer se stambene zgrade u kojima žive korisnici razlikuju po godini gradnje, lokaciji, razini održavanja i slično. Zato su sporazumi o cijenama među konkurentima na ovom tržištu bili usmjereni protiv potrošača, a radi stvaranja profita onih poduzetnika koji su sklopili takve dogovore. Premda se ne radi o ekonomski visoko profitabilnoj djelatnosti, dogovorom o istom iznosu naknade

¹¹³ <https://www.aztn.hr/upravitelji-stambenih-zgrada-iz-splita-i-pule-dogovorom-o-cijenama-svojih-usluga-prekrsili-zakon-o-zastiti-trzisnog-natjecanja/> (29.03.2022.)

¹¹⁴ <https://www.aztn.hr/upravitelji-stambenih-zgrada-iz-splita-i-pule-dogovorom-o-cijenama-svojih-usluga-prekrsili-zakon-o-zastiti-trzisnog-natjecanja/> (29.02.2022.)

sudionici ovih sporazuma ukinuli su međusobno tržišno natjecanje i na taj način osigurali opstanak na tržištu čak i onim upraviteljima koji bi, kad bi postojala konkurencija među njima, zbog svoje nekonkurentnosti (visokih troškova, loše kvalitete itd.) bili prisiljeni izaći s tržišta.¹¹⁵

5.1.7. Zabranjeni sporazum Gorenje Zagreb

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja u postupku koji je provela otkrila je da je *Gorenje Zagreb d.o.o.* sklopilo zabranjeni sporazum u kojemu su na izravan i neizravan način određene fiksne ili minimalne prodajne cijene proizvoda bijele tehnike i malih kućanskih aparata *Gorenje*. Navedeni je sporazum sklopljen s nekolicinom neovisnih poduzetnika koji prodaju proizvode marke *Gorenje* u Hrvatskoj. Uz to, *Gorenje Zagreb d.o.o.* je poticalo je trgovce na pridržavanje cijena nametnutih sporazumom, ali i vršilo nedopušten pritisak na trgovce koji se nisu pridržavali tih cijena.

Ovaj je način poslovanja „*Gorenje Zagreb d.o.o.*“ provodilo putem odredbi Prodajnih uvjeta za bijelu tehniku za 2010. godinu, koji su bili jedan od sastavnih dijelova njihovih ugovora kroz razdoblje od listopada 2010. do veljače 2011. godine. Nadalje, do studenog 2014. godine, putem elektroničke komunikacije kontrolirali su pridržavaju li se njihovi partneri utvrđenih fiksnih ili minimalnih cijena. Na ovaj način je *Gorenje Zagreb* ograničavao pravo neovisnih trgovaca da nezavisno određuju prodajnu cijenu proizvoda te je time kršio propise o zaštiti tržišnog natjecanja. Zato je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja sklopljeni sporazum proglasila ništetnim.

Agencija je pokrenula postupak nakon prethodnog ispitivanja stanja na mjerodavnom tržištu koje je pokazalo da postoje indicije da rabatna i cjenovna politika *Gorenja Zagreb d.o.o.* prema poduzetnicima koji se bave internetskom prodajom u odnosu na poduzetnike koji se bave klasičnom prodajom, predstavlja moguće ograničenje pasivne prodaje.¹¹⁶ Međutim, iz sadržaja dokumentacije i očitovanja prikupljenih tijekom postupka, Agencija je zaključila da pored mogućeg ograničavanja pasivne

¹¹⁵ <https://www.aztn.hr/upravitelji-stambenih-zgrada-iz-splita-i-pule-dogovorom-o-cijenama-svojih-usluga-prekrslili-zakon-o-zastiti-trzisnog-natjecanja/> (29.03.2022.)

¹¹⁶ <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-da-je-gorenje-zagreb-bilo-u-zabranjenom-sporazumu/> (20.04.2022.)

prodaje, postoji i osnovana sumnja na primjenu fiksnih ili minimalnih cijena, odnosno da je određivanje cijena i odobravanje popusta pojedinim poduzetnicima koji prodaju proizvode marke *Gorenje*, rezultat pritiska i/ili poticaja koje *Gorenje Zagreb d.o.o.*“ provodi usmeno ili elektroničkim putem.¹¹⁷ Stoga je Agencija po nalogu Visokog upravnog suda Republike Hrvatske izvršila pretraživanje poslovnih prostorija *Gorenja Zagreb d.o.o.*“ koje nije bilo najavljeno. Tijekom pretrage pronađeni su dokazi koji jasno upućuju da je *Gorenje Zagreb d.o.o.*“ izričito zahtijevalo suradnju drugih poduzetnika i na iste vršilo pritisak kako bi jednostrano ostvarilo svoju poslovnu politiku.

Gorenje Zagreb d.o.o.“ je svojom rabatnom politikom poticalo kupce da se pridržavaju prodajnih cijena koje im je nametnulo, ali na nedopušten način, dok je s druge strane onima koji se nisu htjeli držati sporazuma odbijao naredne isporuke proizvoda, a svemu je tome bio cilj sprječavanje takvih postupaka ostalih poduzetnika. Zbog stalnog dojma kontrole trgovci su bili primorani pridržavati se onoga što im je nametnuto, stoga AZTN nije vodio postupak protiv njih jer su se kao slabija strana pridržavali onog što je nametnuto do *Gorenja Zagreb, d.o.o.*“, a nije moralo biti njihova prava volja.

Prilikom donošenja odluke o visini upravno-kaznene mjere AZTN je u obzir uzeo sve važne činjenice i okolnosti. Otegotnih okolnosti nije bilo, a kao olakotna okolnost uzeta je u obzir suradnja *Gorenja Zagreb d.o.o.*“ s Agencijom tijekom postupka te činjenica da taj poduzetnik nije ranije kažnjavao zbog povrede propisa o zaštiti tržišnog natjecanja. AZTN je procijenio da će izrečeni iznos upravno-kaznene mjere od 1,557.000 kuna, uz posebni preventivni učinak, imati i opći preventivni učinak i biti upozorenje svim drugim poduzetnicima da se ne upuštaju u povrede propisa o tržišnom natjecanju.

5.1.8. Kartel poduzetnika priređivača igara na sreću – klađenja

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja je utvrdila da su poduzetnici „*Bolus*“, „*Favorit sportska kladionica*“, „*Germania Sport*“, „*Prva sportska kladionica*“ i „*Super Sport*“,

¹¹⁷ <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-da-je-gorenje-zagreb-bilo-u-zabranjenom-sporazumu/>
(20.04.2022.)

“, koji djeluju na tržištu igara na sreću – klađenja, sklopili zabranjeni sporazum te im izrekla upravno kaznene mjere u ukupnom iznosu od 9,7 milijuna kuna.¹¹⁸ AZTN je na temelju izravnih dokaza nedvojbeno utvrdio da su se navedeni poduzetnici, na sjednici Udruge sportskih kladionica održanoj 26. ožujka 2014. godine, dogovorili o budućem načinu obračuna manipulativnog troška (MT) u igrama na sreću – klađenja u Republici Hrvatskoj. Izravni materijalni dokaz o postojanju sporazuma je Zapisnik s izvanredne sjednice skupštine Udruge sportskih kladionica i Obavijest o promjeni obračuna MT-a od 28. ožujka 2014. koja je bila dostavljena od strane Udruge ostalim poduzetnicima na navedenom tržištu. Dogovor je bio upotrebljavan od 1. travnja 2014. godine. Ovim sporazumom narušeno je tržišno natjecanje u periodu od ožujka 2013. do studenog 2015. godine.

Manipulativni trošak je općenito sastavni dio cijene, a njegova visina ovisi o načinu obračuna. Naplata MT-a od igrača ovisi isključivo o volji priređivača igara na sreću koji bi sami trebali odrediti način obračuna i visinu MT-a, ali jednako tako i hoće li uopće naplaćivati igračima manipulativni trošak. Činjenica da MT nije uređen propisima daje slobodu priređivačima igara klađenja da se međusobno, kroz svoje ponude, natječu s različitim iznosima MT-a, što se ovim dogovorom onemogućilo. Kako je riječ o dogovoru o jednom od sastavnih elemenata cijene, on predstavlja teško narušavanje tržišnog natjecanja. Pritom je dogovoreni novi način izračuna MT-a nepovoljniji za potrošače od onoga koji se primjenjivao prije 1. travnja 2014. godine. Naime, MT se ranije obračunavao kao postotak od uloga, a nakon sklapanja sporazuma, kao postotak od uplate.¹¹⁹

Stoga, budući da potrošači koriste usluge sportskih kladionica kako bi profitirali od igara na sreću, smanjanje uloga zbog promjene metode izračunavanja MT-a predstavlja smanjenje buduće dobiti. Istodobno su priređivači igara na sreću, zbog novog načina obračuna MT-a, ostvarivali veće prihode. Pri određivanju upravno kaznenih mjera AZTN je, uzevši u obzir težinu povreda te otegotne i olakotne okolnosti, procijenio da će iznosi upravno kaznenih mjera izrečenih sudionicima tog kartela, uz posebni preventivni učinak, imati i opći preventivni učinak kao upozorenje

¹¹⁸ <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-kartel-poduzetnika-priredivaca-igara-na-srecu-kladenja/>
(30.03.2022.)

¹¹⁹ <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-kartel-poduzetnika-priredivaca-igara-na-srecu-kladenja/>
(30.03.2022.)

svim drugim poduzetnicima da se ne upuštaju u povrede propisa o tržišnom natjecanju.¹²⁰

5.1.9. Kartel marina

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja usvojila je rješenje kojim ocjenjuje kako je devet poduzetnika, na tržištu usluge zakupa nautičkih vezova, narušilo tržišno natjecanje sklapanjem zabranjenog horizontalnog sporazuma.

U postupku kojeg je Agencija vodila protiv poduzetnika „*Adriatic Croatia International Club*“, „*Tehnomont d.d.*“, „*Marina Šibenik*“, „*Ilirija*“, „*Marina Hramina*“, „*Brodogradilište*“ i „*Marina Betina*“, „*Marina Punač*“, „*Marina Dalmacija*“ i „*Marina Borik*“ te protiv Hrvatske gospodarske komore, pokrenutog na inicijativu poduzetnika „*Aba Vela*“, Agencija je utvrdila kako su predstavnici marina na sjednici Vijeća Udruženja nautičkog turizma (marina) Hrvatske gospodarske komore, održanoj u listopadu 2012. godine u Biogradu na moru, međusobno razmjenjivali informacije o budućim cijenama svojih usluga.¹²¹ Sudionici koji su bili na sjednici najavili su kako u narednoj 2013. godini neće dizati cijene svojih usluga, a oni koji ih budu podizali pridržavat će se toga da povećanje bude jednako postotku povećanja inflacije u Republici Hrvatskoj. Iako Agencija nije konstatirala postojanje jasnog dogovora o dizanju cijena za konkretno određeni iznos, utvrđeno da se dogodila razmjena strateških informacija o budućim cijenama, koja je rezultirala usklađenim ponašanjem stranaka.

Razmjenom informacija o budućim cijenama vezova, bez postojanja dogovora o cijenama, sudionici su unaprijed narušili neizvjesnost oko daljnjeg postupanja. Ako se pritom poduzetnik koji sudjeluje na sastanku na kojem se razmjenjuju strateške informacije javno ne ogradi od takve rasprave i odmah ne napusti sastanak, time druge sudionike dovodi do uvjerenja da se slaže sa zaključcima i da će u skladu s

¹²⁰ <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-kartel-poduzetnika-priredivaca-igara-na-srecu-kladenja/>
(30.03.2022.)

¹²¹ <https://www.aztn.hr/aztn-sankcionirao-kartele-zastitara-i-marina-zbog-dogovora-o-cijenama-usluga/>
(30.03.2022.)

njima i postupiti.¹²² Stoga se u ovakvim okolnostima smatra kako su svi sudionici sastanka sudjelovali u kršenju propisa o zaštiti tržišnog natjecanja. Budući da se sporna razmjena strateških informacija odvijala u okrilju strukovnog udruženja kojem su prisustvovali predstavnici toga udruženja, Agencija je postupak vodila i protiv Hrvatske gospodarske komore.¹²³ Ovo je vrlo važno jer HGK kao interesno udruženje poduzetnika ima specifičnu odgovornost u izobrazbi i garanciji poštivanja propisa od strane svojih članova. Stoga je nesporno da u ovom slučaju postoji odgovornost HGK jer je njen predstavnik morao opomenuti sudionike na protupravnost njihova postupanja. Kako nije utvrđena ni jedna dodatna aktivnost HGK kojom bi se poticala razmjena strateških informacija ili sklapanje zabranjenog sporazuma Agencija je HGK izrekla sam simboličnu upravno-kaznenu mjeru koja je iznosila 100 tisuća kuna. Ostalim učesnicima sporazuma određene su upravno-kaznene mjere u ukupnom iznosu od 2.263.000 kuna.

5.1.10. Kartel zaštitara

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja usvojila je rješenje 17. ožujka 2015. godine kojim je utvrdila da su poduzetnici „Sokol Marić d.o.o.“, „AKD-Zaštita, d.o.o.“, „Securitas Hrvatska, d.o.o.“, „Klemm Sigurnost, d.o.o.“, „Bilić-Erić, Security“, „V grupa d.o.o.“ i „Arsenal-Ivezić d.o.o.“ sklopili zabranjeni horizontalni sporazum (tj. kartel).¹²⁴ Agencija je tijekom postupka utvrdila da su ovi poduzetnici 23. listopada 2013. godine prisustvovali sastanku na kojem su usuglasili minimalnu cijenu od 32,52 kuna za usluge privatne tjelesne zaštite.

Dogovor o minimalnim cijenama ocjenjuje se kao teško kršenje propisa o tržišnom natjecanju, a Agencija je utvrdila kako je većina učesnika sa sastanka na natječajima na kojima je su sudjelovali, poslije održanog sastanka, ponudila dogovoreni iznos – što dovodi do zaključka da je sporazum primjenjivan u praksi. Agencija je odredila upravno-kaznene mjere sudionicima kartela u ukupnom iznosu od 5.325.000,00 kn. Agencija je prilikom donošenja odluke uzela u obzir kao olakotnu okolnost to što se

¹²² <https://www.aztn.hr/aztn-sankcionirao-kartele-zastitara-i-marina-zbog-dogovora-o-cijenama-usluga/> (30.03.2022.)

¹²³ <https://www.aztn.hr/aztn-sankcionirao-kartele-zastitara-i-marina-zbog-dogovora-o-cijenama-usluga/> (30.03.2022.)

¹²⁴ <https://www.aztn.hr/visoki-upravni-sud-potvrdio-rjesenje-agencije-u-kartelu-zastitara/> (02.07.2022.)

sporazum primjenjivao relativno kratko i nisu sudjelovali svi sudionici sporazuma pa je to smanjilo štetne efekte na tržišno natjecanje. Visoki upravni sud RH je u cijelosti prihvatio obrazloženje iz rješenja Agencije o tome kako je riječ o sporazumu koji je zabranjen prema cilju te da njegov učinak nije potrebno dokazivati. Stoga je odbacio prigovore poduzetnika u odnosu na z visinu izrečene upravno-kaznene mjere.¹²⁵

¹²⁵ <https://www.aztn.hr/visoki-upravni-sud-potvrdio-rjesenje-agencije-u-kartelu-zastitara/> (02.07.2022.)

6. Zaključak

U suvremenom tržišnom gospodarstvu posluje se sukladno načelima slobode poslovanja, jednake mogućnosti konkurencije i provedbe pravedne tržišne utakmice. Samo takvi ekonomski sustavi odlikuju se stabilnošću, minimalnim negativnim tržišnim oscilacijama i ekonomskim rastom. Sporazumima između poduzetnika u gospodarstvu narušavaju se motivi profesionalne konkurencije jer se na taj način remeti tržišno natjecanje kroz cijene, ulaganja u inovacije, kvalitetu proizvoda i usluga i slično.

Oblik zabranjenog sporazuma kojim se želi narušiti ili potpuno ukloniti tržišno natjecanje naziva se kartelom. Europska komisija je 1996. godine uvela institut za zviždače, a 2008. godine mogućnost nagodbe sa sudionicima kartela. Važno je istaknuti glavnu razliku između pokajničkog programa i nagodbe, a to je da je cilj pokajničkog programa otkrivanje i dokazivanje kartela, dok je cilj nagodbe ubrzanje procedure utvrđivanja kartela i donošenja odluke.

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja Republike Hrvatske u svom Programu rada za 2012. i 2013. godinu kartele definira kao sporazume koji su tajni, usmeni i neformalni ili, pak, odluke udruženja poduzetnika ili usklađeno djelovanje, između dva ili više neovisnih poduzetnika koji su konkurenti na određenom tržištu. Takvi sporazumi nazivaju se horizontalnim sporazumima.

Horizontalni sporazumi ugovaraju se između konkurenata istih gospodarskih kretanja čija je primarna funkcija zajedničko dogovaranje oko prodajnih cijena, diobe tržišta s ciljem da svatko dobije svoj udio i definiranje finalne količine proizvoda, odnosno *outputa* koji će se prodavati. Gospodarski subjekti sklapanjem horizontalnih sporazuma nastoje zadobiti vladajući tržišni položaj, ograničiti, odnosno onemogućiti poslovanje svojih konkurenata te stvoriti monopol. Primarni cilj im je dobit i zajedničke inovacije, no ono što je upitno jest kvaliteta njihovog proizvoda.

Ovi sporazumi ugovaraju se kako bi se suzbila, odnosno ograničila konkurencija, a posljedice osjećaju samostalna poduzeća čija tržišna pozicija slabi ili koji u potpunosti nestaju te potrošači koji nemaju slobodu izbora da kupe proizvod po željenoj cijeni i kvaliteti. Na temelju navedenog može se zaključiti da su horizontalni sporazumi način poslovanja s negativnim konotacijama.

U Republici Hrvatskoj zakonom regulirana nadležna institucija je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, dok se pravni okvir horizontalnih sporazuma regulira Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja. Kako bi regulirala i nadzirala horizontalne sporazume i Vlada Republike Hrvatske donijela je Uredbu o skupnom izuzeću horizontalnih sporazuma između poduzetnika. Sukladno Uredbi u Republici Hrvatskoj osigurana je provedba horizontalnih sporazuma, no ograničeni su samo na one sporazume vezane uz istraživanje i razvoj i specijalizaciju.

Na razini Europske unije tu nadležnost imaju Europska komisija i Sud Europske unije. Pravni položaj horizontalnih sporazuma reguliran je Ugovorima o funkcioniranju Europske unije i praksa Suda Europske unije, odnosno Smjernicama Ugovora o funkcioniranju Europske komisije na sporazume o horizontalnoj suradnji u članku 101. Istoimeni članak daje smjernice pomoću kojih poduzeća mogu opuštenije djelovati posredstvom horizontalnih sporazuma za razliku od načina na koji to uređuje Republika Hrvatska. Sukladno smjernicama, horizontalni sporazumi stvaraju ekonomsku korist, dijele rizike, smanjuju troškove, povećavaju investicije, unaprjeđuju kvalitetu proizvoda i brže primjenjuju inovacije. No, ukoliko sudionici sporazuma dovedu do ugrožavanja konkurencije, bit će isključeni s tržišta. Europska Uredba nije ograničila sporazume poput Republike Hrvatske, već je u njih uključila i područje kupnje, komercijalizacije i standardizacije.

Na svakom tržištu trebaju postojati uvjeti koji će poduzetnicima omogućiti slobodno poslovanje, pravednu konkurenciju i poslovni uspjeh, a ne unaprijed smišljene strategije koje će određenim poslovnim subjektima donijeti dobit na štetu konkurenata, potrošača i tržišta u cjelini. Na taj način će se osigurati bolja ponuda i kvaliteta, cijena proizvoda i usluga će biti niža, doći će do poticanja inovacija i gospodarskog rasta.

Sukladno tome, potrebno je promicati svijest o važnosti tržišne zaštite te uvesti sankcije za sve poslovne subjekte koji se ne žele pridržavati pravila o zaštiti tržišnog natjecanja.

Popis literature

Knjige:

1. V. Butorac Malnar, J. Pecotić Kaufman, S. Petrović, D. Akšamović, M. Liszt, *Pravo tržišnog natjecanja i državnih potpora*, Zagreb, Biblioteka Udžbenici Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021.
2. V. Butorac Malnar, J. Pecotić Kaufman, S. Petrović, *Pravo tržišnog natjecanja i državnih potpora*, Zagreb, Biblioteka Udžbenici Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013.
3. Šoljan, V., *Vladajući položaj na tržištu i njegova zlouporaba u pravu tržišnog natjecanja Europske zajednice*, Zagreb, Ibis grafika, 2004.
4. M. Cerovac, *Rječnik pojmova prava i politike tržišnog natjecanja i srodnih područja*, TEB, Poslovno savjetovanje, 2004.
5. V. Patrlj, *Pravo u gospodarstvu*, Zagreb, vol. 61. no. 3, 337-516, 2022.
6. Parret, Laura, *Shouldn't We Know What We Are Protecting? Yes We Should! A Plea for a Solid and Comprehensive Debate About the Objectives of EU Competition Law and Policy*, *European Competition Journal*, 2010.
7. Wills, Wouter P. J. *The Use of Leniency in EU Cartel Enforcement: An Assessment after Twenty Years*, *World Competition*, 2016.
8. Gulińska, Anna, *Collecting Evidence Through Access to Competition Authorities' Files – Interplay or Potential Conflicts Between Private and Public Enforcement Proceedings?*, *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*, 2015.

Zakonski propisi:

1. Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja, NN 112/03
2. Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja NN 79/09
3. Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja NN 80/13
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja, NN br. 41/21
5. Uredba o kriterijima za oslobođenje ili umanjenje upravno-kaznene mjere NN br. 129/10
6. Uredba o kriterijima za oslobođenje ili umanjenje upravno-kaznene mjere NN 190/2010

7. Uredba br. 17. Vijeća EEZ-a, Prva uredba o provedbi članaka 85. i 86. Ugovora
8. Ugovor o funkcioniranju Europske unije, SL C 115 od 9. svibnja 2008. godine
9. Trucks (AT. 39824) od 19.7.2016
10. C-48/69, Imperial Chemical Industries
11. C-89/85, A. Ahlström Osakeyhtiö i dr. (Celuloza II)
12. Vitamins cartel OJ L 6/1 2003
13. Fedetab OJ 1978 L 224/29
14. Cement (1994) OJ L 343/1
15. Fedetab OJ 1978 L 224/29
16. Quinine cartel 1969 OJ L 192/5
17. Zinc Producer Group (1984) OJ L 220/27
18. UK Agricultural Tractor Registration Exchange OJ 1992 L 68/19
19. Case Fenex 1996 OJ L 181/28
20. Re Roofing Felt cartel, 1986 OJ L 232/15
21. Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, [1996] OJ C207/4.
22. Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, [2002] OJ C45/3.
23. Commission Notice on the non-imposition or reduction of fines in cartel cases, [2006] OJ C298/17.
24. Direktiva (EU) 2019/1 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o ovlašćivanju tijela država članica nadležnih za tržišno natjecanje za učinkovitiju provedbu pravila o tržišnom natjecanju i osiguravanju pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta
25. Green Paper - Damages actions for breach of the EC antitrust rules {SEC(2005) 1732} /* COM/2005/0672 final
26. White paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules {SEC(2008) 404} {SEC(2008) 405} {SEC(2008) 406} /* COM/2008/0165 final */
27. Direktiva 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije

28. Sud EU-a: T-72/09 od 15. 7. 2015., Pilkington Group

29. Sud EU-a: slučaj C-53/85 od 24. 6. 1986., AKZO Chemie BV and AKZO Chemie UK Ltd / Komisija Europskih zajednica, EU:C:1986:256.

Internetski izvori:

1. www.aztn.hr
2. https://www.aztn.hr/uploads/documents/o_nama/strucni_clanci/mirta_kapural/2_mk.pdf
3. <https://www.aztn.hr/prijava-kartela-i-program-pokajnistva/>
4. <https://www.aztn.hr/o-nama/>
5. <https://www.aztn.hr/kartel-clanica-udruga-trgovaca-uredskim-materijalom/>
6. <https://www.aztn.hr/kaznjen-kartel-autobusnih-prijevoznika-u-medimurju/>
7. <https://www.aztn.hr/kaznjen-kartel-autobusnih-prijevoznika-u-medimurju/>
8. <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-kartelni-sporazum-14-autoskola-sa-splitskog-podrucja/>
9. <https://www.aztn.hr/minimalni-cjenik-ortodontskih-usluga-je-zabranjeni-sporazum/>
10. <https://www.aztn.hr/upravitelji-stambenih-zgrada-iz-splita-i-pule-dogovorom-o-cijenama-svojih-usluga-prekrсили-zakon-o-zastiti-trzisnog-natjecanja/>
11. <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-da-je-gorenje-zagreb-bilo-u-zabranjenom-sporazumu/>
12. <https://www.aztn.hr/aztn-utvrdio-kartel-poduzetnika-priredivaca-igara-na-srecu-kladenja/>
13. <https://www.aztn.hr/aztn-sankcionirao-kartele-zastitara-i-marina-zbog-dogovora-o-cijenama-usluga/>
14. ECN Model Leniency Programme – verzija na engleskom dostupna na http://ec.europa.eu/competition/ecn/model_leniency_en.pdf
15. ECN Model Leniency Programme (As revised in NovECN Model Leniency Programme (As revised in November 2012) - verzija na engleskom dostupna na: http://ec.europa.eu/competition/ecn/mlp_revised_2012_en.pdf (fembar 2012) - verzija na engleskom dostupna na: http://ec.europa.eu/competition/ecn/mlp_revised_2012_en.pdf

16. Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of [EU] competition rules, 31. kolovoza 2004. ("Ashurst Report"), dostupno na:
<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/study.html>
17. <https://www.aztn.hr/visoki-upravni-sud-potvrdio-rjesenje-agencije-u-kartelu-zastitara/>
18. Buccirosi, Paolo; Marvão, Catarina; Spagnolo, Giancarlo. Leniency and Damages, Lear -Laboratorio di economia, antitrust,rego lamentazione, Italija, SITE-Stockholm School of Economics, Tehnološko sveučilište u Dublinu, Tili Vergata i Eief, Rim; CEPR London str. 4. dostupno na:
https://www.academia.edu/79771527/Leniency_and_Damages_Where_Is_the_Conflict
19. Europski revizorski sud: Tematsko izvješće 24/2020: Izvješće revizora EU-a: kontrola koncentracija i protumonopolski postupci; dostupno na:
<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-competition-24-2020/hr/>

Popis slika:

1. Slika 1. Kretanje broja neriješenih protumonopolskih predmeta u razdoblju od 2010. do 2019. godine
2. Slika 2. Protumonopolske odluke Komisije u razdoblju od 2010. do 2019. godine
3. Slika 3. Kretanje broja novih ispitnih postupaka pokrenutih na vlastitu inicijativu
4. Slika 4. Kretanje broja predmeta u okviru pokajničkog programa u razdoblju od 2010. do 2019. godine
5. Slika 5. Struktura vijeća AZTN-a

Sažetak na hrvatskom jeziku

U Republici Hrvatskoj pravila vezana uz tržišno natjecanje uređena su Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja, koji definira ovlasti, zadaće i ustrojstvo tijela za zaštitu tržišnog natjecanja. Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja je opće nacionalno regulatorno tijelo koje je nadležno za zaštitu tržišnog natjecanja na svim tržištima u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja.

Horizontalni sporazumi su sporazumi između poduzetnika koji djeluju na istoj razini, a kojima su uređeni uvjeti pod kojima sudionici sporazuma mogu kupovati, prodavati ili preprodavati određenu robu i/ili uslugu, odnosno djelovati na mjerodavnom tržištu. Sporazumi u kojima se poduzetnici dogovaraju o cijenama, količinama ili podjeli tržišta smatraju se osobito štetnima te se nazivaju kartelima. Kada se poduzetnici međusobno dogovaraju, odnosno kada svoje poslovne odluke ne donose samostalno, tržišno natjecanje trpi teške povrede koje će se u konačnici odraziti na kupce kroz povećanje cijena, manjak izbora i sl.

Kartelski sporazumi su vrsta horizontalnih sporazuma kojima se nastoji potpuno ukloniti tržišno natjecanje između tržišnih takmaca kako bi se kroz povećanja cijena ostvario veći profit, čime se djeluje na štetu kupaca i gospodarstvu u cjelini. Karteli se na tržištu mogu pojaviti kao dogovori o cijenama, diskriminacija u cijenama, podjela tržišta, ograničavanje ili kontrola proizvodnje, razmjena informacija i sl.

U radu su prikazana dva veoma značajna predmeta o kojima je odlučivao Europski sud: slučaj *Bojila* i slučaj *Celuloza II*. U slučaju *Bojila* Europski je sud zauzeo stav kako se svjesnim zamjenjivanjem rizika praktičnom suradnjom poduzetnika može ostvariti tzv. usklađivano djelovanje poduzetnika (što također spada u tzv. zabranjene horizontalne sporazume), a da se o tome izričito ne sklopi sporazum. U slučaju *Celuloza II* Europski sud je zauzeo stav da se paralelno ponašanje poduzetnika (npr. istovjetno povećanje cijena u kratkom vremenskom proizvodu) treba smatrati usklađenim djelovanjem (odnosno zabranjenim horizontalnim sporazumom), jedino u onim situacijama u kojima za takvo paralelno ponašanje ne postoji drugi argument koji proizlazi iz strukture mjerodavnog tržišta i ekonomskih kretanja na navedenom tržištu.

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja posluje s ciljem promicanja i osnaživanja kulture tržišnog natjecanja te s ciljem provođenja sustava mjera zaštite tržišnog natjecanja na domaćem tržištu. U radu su analizirane relevantne odluke AZTN-a o kartelskim sporazumima s područja Republike Hrvatske.

Ključne riječi: horizontalni sporazumi, karteli, Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, odluke AZTN-a, slučaj *Bojila*, slučaj *Celuloza II*

Sažetak na engleskom jeziku

In the Republic of Croatia, the rules related to market competition are governed by the Law on the Protection of Market Competition, which defines the powers, tasks, and structure of the competition protection authorities. Croatian Competition Agency is a general national regulatory body that is responsible for the protection of market competition on all markets within the scope and competences established by the Law on the Protection of Market Competition.

Horizontal agreements are agreements between entrepreneurs operating at the same level, which regulate the conditions under which the participants of the agreement can buy, sell, or resell certain goods and/or services, or operate on the relevant market. Agreements in which entrepreneurs agree on prices, quantities or market sharing are considered particularly harmful and are called cartels. When entrepreneurs collude with each other, that is, when they do not make their business decisions independently, market competition suffers severe violations that will ultimately affect customers through price increases, lack of choice, etc.

Cartel agreements are a type of horizontal agreement that seeks to eliminate market competition between market competitors to achieve higher profits through price increases, thus acting to the detriment of customers and the economy. Cartels can appear on the market as agreements on prices, price discrimination, market division, limitation or control of production, exchange of information, etc.

The paper presents two very important cases decided by the European Court: the case *Imperial Chemical Industries* and the case *Cellulose II*. In the case *Imperial Chemical Industries*, the European Court took the position that by consciously replacing risk with practical cooperation of entrepreneurs, the so-called coordinated activity of entrepreneurs (which also falls under the so-called prohibited horizontal agreements) and without explicitly concluding an agreement on this. In the case *Cellulose II*, the European Court took the position that the parallel behavior of entrepreneurs (e.g., the same price increase in a short-term product) should be considered concerted action (that is, a prohibited horizontal agreement) only in those situations in which there is no other argument for such parallel behavior that it results from the structure of the relevant market and economic trends in the said market.

Croatian Competition Agency operates with the aim of promoting and strengthening the culture of market competition and with the aim of implementing a system of measures for the protection of market competition on the domestic market. The paper analyzes the relevant decisions of Croatian Competition Agency on cartel agreements from the territory of the Republic of Croatia.

Keywords: horizontal agreements, cartels, Croatian Competition Agency, AZTN decisions, Imperial Chemical Industries case, Celuloza II case